
ZADRUGAR

**GLASILO
NABAVLJALNE ZADRUGE USLUŽBENCEV
DRŽAVNIH ŽELEZNIC V LJUBLJANI**

Dobre knjige

so naši najboljši prijatelji, zlasti še v današnjih težkih časih. Ob njih se razvedrimo in pozabimo na tegobe in dnevne skrbi.

Našim zadrugarjem priporočamo:

»Kar po domače«, spisal višji režiser prof. O. Šest. Na duhovit in izredno prikupen način obravnava pisatelj manire in pravila lepega, uglajenega vedenja v različnih družabnih prilikah. Knjiga vam ne bo samo koristila kot kažipot k dostojnemu, pravilnemu in pristrčnemu vedenju, nego se boste ob njej iz srca zabavali spričo pisateljevega nedosegljivega humorja.

Knjigo je založila »Žena in dom« v Ljubljani. Stane broširana Din 30.—.

»Sedem dni«, spisal Andreas Latzko, poslovenil Mile Klopčič. V tem socialnem romanu se plete in razplete v pičlih sedmih dneh med baronom-bogatinom in zagrenjenim delavcem težka borba, kakršnih nam življenje nudi nebroj, mimo katerih pa gre svet navadno brez umevanja in čuvstvovanja.

Knjiga je izšla v založbi »Evalit« in stane v platnu vezana Din 60.—, mehko vezana pa Din 40.—.

»Profesor Nesnaga«, spisal Heinrich Mann, prevedel F. Bradač. Knjiga bo zanimala vsakogar, zlasti še naše doraščajoče in zrele dijake. Slika nam zablode starega profesorja in njegovih učencev. Drugim odpuščamo, prvemu ne moremo.

Kot mnoge druge, je tudi to knjigo priznanega pisatelja zadela usoda — grmada. V neumevanju vzgojne vrednosti in plemenitega namena je v svoji površnosti sodobna Nemčija delo obsodila.

Knjiga je izšla v založbi »Evalit« in ji je cena kot prejšnji.

»Joe med pirati«. Že ime pisatelja, ki ni nihče drugi kot Jack London, delo priporoča. Je to roman dečka, ki mu je šola nudila premalo zadoščenja in ki hrepeni v svoji neugnanosti v realen svet svobode in resničnega dogajanja. Sledi spoznanje, kes in pokora.

Tudi to knjigo je založila založba »Evalit« ter stane v platno vezana Din 40.—, mehko vezana pa Din 30.—.

»Črni tulipan«, spisal Aleks Dumas. Kot vsa Dumasova dela, bo tudi to knjigo vsakdo čital z največjim zanimanjem. Napeta vsebina, vendar prirodno in neprisiljeno razvijajoči se dogodki bodo čitatelja vezali vse do kraja.

Nadalje priporočamo: Pierre Valmigréne, »Otani«; Pierre Louys, »Ženska in možiček«; Edgar Allan Poe, »Zgodbe groze«; Nikolaj Ljeskov, »Askalonski hudobec«; Maurice Leblanc, »Lupin se ženi« ter Björsterne Björnson, »Veseli fant«.

Pišite založbi »Evalit« v Ljubljani, ki vam bo poslala prospekte svojih edicij in posameznih zbirk.

ZADRUGAR

GLASILO NABAVLJALNE ZADRUGE USLUŽBENCEV DRŽ. ŽEL.

ŠT. 10

LJUBLJANA, 20. OKTOBRA 1935

LETO XI

Requiem

(9. 10. 1935)

*Cvetela nam v deželi je pomlad
in zorel nam obetajoč je sad . . .*

*Takrat nam On bil Plamen, ki je gôrel;
bil Sonce nam je, ki nas vse je grelo;
bil, ki nas dvigal je k poletu smelo
iz suženjstva v svobodo — Beti Orel . . .*

*In ko blestel se nam je najbolj bel,
je onemogel s krili podrhtet . . .*

*Ne sije Plamen več, ki nam je gôrel;
zašlo nam Sonce, ki nas vse je greto;
oblak svinčen je legel nad deželo;
utrnil Sad se, predno je dozorel . . .*

*In sad ta, vsako leto osorej,
bolestno v srcu se odtrga z vej . . .*

Mirko Krageč

Zadružništvo in gospodarski humanizem

Bravec utegne že ob naslovu osupniti: kaj je to, »gospodarski humanizem«? Vsak humanizem hoče dati neki svojstveno človečanski pogled na svet in življenje. Ni to tako mišljeno, kakor da bi šlo tu za razliko med človeškim in recimo — živalskim motrenjem prikazni. Pač pa izpoveduje sleherni humanizem, da naj bo naš in torej človeški pogled na svet in življenje zares tudi človečanski osredotočen in človeški utemeljen. Zato je znani stavek, ki vidi v človeku »krono« vsega stvarstva, vsaj do neke mere neobhodno izhodišče vsakega humanizma v pravem pomenu besede. Kajpa bo to veljalo tudi za posebni »gospodarski humanizem«, s to razliko, da bo ta poudarek pač na sami gospodarski strani človeškega življenja. Zdi se mi tudi, da je tak pravi gospodarski humanizem ena osnovnih zahtev našega časa, ki pa bo jo mogla samo končna zmaga prave zadružne misli do kraja izpolniti.

Če gremo v zgodovini nazaj, naletimo na različne »humanizme«, ki so drug drugemu sledili, dokler ni nastopila naša sedanjost s svojo zahtevo še po posebnem, namreč gospodarskem humanizmu. Tako je na pr. ob koncu srednjega veka nastal humanizem, ki bi ga lahko imenovali tudi *historični, zgodovinski humanizem*. Človeka ni več zadovoljevala sama papirnata učenost, ki je bila skorajda že brez vsakega stika z dejanskim življenjem. Toda v prvem zamahu k pravemu viru življenja tedanji človek ni ostal pri lastni sedanjosti, temveč se je zamaknil v davno minulo preteklost: v kulturi starih Grkov in v prvih početkih krščanstva je zagledal vzore, ki naj bi postali po njegovem mnenju tudi v sedanjosti čim prej nanovo oživiljeni. Zato je humanizem te dobe zelo močno pospeševal pravo zgodovinsko gledanje na svet in življenje: on se je resda približal zopet k samemu življenju, vendar k življenju, ki je bilo samo še kos že davno minule preteklosti. Tak humanizem nastajajočega »novega človeka« seveda ni mogel trajno oblikovati.

Zgodovina je namreč samo delno prava učiteljica sedanjosti in bi bil v usodni zmoti vsak, ki bi hotel vse, kar ve iz preteklosti, kratkomalo prenesti na sedanje ali celo bodoče razmere. Tok zgodovine ima samo eno, nepovratno smer in ta smer pravi, da se tudi bistvena razdobja v zgodovini nikdar več ne povrnejo. Zato je tudi omenjenemu zgodovinskemu humanizmu sledil »novi« humanizem, ki bi ga lahko imenovali tudi *prirodni* ali še bolje *prirodoslovni humanizem*. Vedno očitnejša je postajala težnja, priti od besede k stvari, od papirja k življenju: v tem pogledu človeka tudi zgodovina ni več zadovoljila, tembolj pa se je njegova pozornost obračala k sami prirodi in njenim skrivnostim. Priroda in sicer neposredno opazovana dejanska priroda je postala obenem geslo

življenja, kakor naj bi bilo tudi za človeka edino dostojno in vredno. Zato je humanizem te dobe zelo močno pospeševal pravo prirodoslovno gledanje na svet in življenje: on se je resda neposredno približal k sami stvarnosti, vendar k stvarnosti, ki je še takorekoč samo na pol tudi stvarnost človeka ter njegove, človeške narave. Tudi tak humanizem človeka ni mogel trajno zajeti.

Človek namreč ni samo prirodno, naturno bitje; ima še to, kar nazivamo vsi razum in voljo, in je, po tej strani motren, o b e n e m edino izkustveno dano izvenprirodno, namreč o s e b n o a l i d u h o v n o bitje na svetu. In šele ta stran človeka je rodila in mogla roditi tudi vsa prava humanistična in torej svojstveno človečanski osredotočena zgodovinska prizadevanja. In zato je tudi omenjenemu pridოსlovnemu humanizmu sledil zopet novi humanizem, ki bi ga lahko imenovali tudi politični humanizem in ki je na mah odstranil zlasti en nedostatek obeh predhodnih humanizmov, zgodovinskega in prirodoslovnega. Oba ta humanizma sta namreč veljala samo tako zvanemu izobrazenstvu, v tem ko so širše ljudske plasti še naprej ostajale tam, kjer so bile pred sto in sto leti. Novi, »tretji« humanizem, pa je prinesel blagovestje o »svobodi, bratstvu in enakosti« vseh ljudi, izobrazenih in neizobrazenih, visokih in nizkih, bogatih in revnih! Zato je humanizem te dobe zelo močno pospeševal pravo politično miselnost in je to miselnost že v načelu postavil na — demokratična tla. Tako bi se v teoriji zdelo, kakor da je bilo vprav temu humanizmu namenjeno, prenesti »nebesa« na zemljo. In vendar že dalje časa vsi opazujemo, kam je prišel tudi ta humanizem in to po nujni lastnega razvoja: svobodo spreminja v suženjstvo, bratstvo v sovraštvo, enakost v razliko. Kako naj to razumemo?

Humanizem te tretje vrste je res da proglasil svobodo, bratstvo in enakost vseh ljudi, toda ta humanizem še ni poznal in ne pozna prave človečanske utemeljitve takih svojih zahtev. Na pr. za svobodo, kakor jo zahteva ta humanizem, bi zadoščala že sama naturna, prirodna stran človeške narave in bi zahtevo po taki svobodi z dobrim smislom lahko iskali tudi že v samem živalskem življenju. In res je tako pojmovanje človeka, prenešeno v dejansko življenje, v človeški družbi kmalu rodilo razmere, ki so na las podobne razmeram v življenju živali; zlasti pa je svoboda kaj hitro postala le toliko kakor brutalna nadmoč poedinca: to, kar naj bi pomenjalo pravi liberalizem na vseh poljih javnega in zasebnega življenja, se je v trenutku spremenilo v najhujši absolutizem, imperializem in individualizem. Jasno je, da tudi tak humanizem družbe ne more trajno zajeti in da morda vprav mi živimo v času bližajočega se novega, četrtega humanizma. Zdaj tudi že lahko povemo, kaj bo bistveni znak tega novega humanizma, ki ga bo ostro ločil od vsega dosedanjega humanističnega gibanja, od zgodovinskega, prirodoslovnega in političnega. Ta humanizem bo moral biti neposredno v sami naravi človeka utemeljen in sam bo moral biti le sredstvo, da postane s a m a

narava človeka tem jačja in polnejša. In zdi se mi, da bo tem zahtevam mogel zadostiti samo poseben gospodarski humanizem.
(Dalje prih.)

E. J.:

Železničarji, njihove zadruge in kriza

Mednarodna zadružna zveza v Londonu, ki je praznovala 19. avgusta t. l. 40 letnico svojega obstoja, je na XIII. mednarodnem zadružnem dnevu sprejela resolucijo, ki vsebuje med drugim tudi sledečo ugotovitev:

»Zadruharji poudarjajo v popolnem prepričanju nespodbitno prednost svojega ekonomskega sistema, ki je jasno pokazal svojo odpornost v minulih krizah, ki so v zadnjem desetletju pretresale ekonomsko življenje.«

Z czirom na to ugotovitev si hočemo ogledati, kako so preživele, oziroma še preživljajo naše slovenske železničarske zadruge krizo, v kateri se nahaja naše gospodarstvo in denarstvo. Oglejmo si najprvo gibanje članstva v dveh najmcčnejših naših zadrugah, ki imata svoj sedež v Ljubljani.

V letu	je bilo članov	
	v Nabavljalni zadrugi	v Kreditni zadrugi
1929	6.175	884
1930	6.832	1.174
1931	7.430	1.467
1932	7.613	1.675
1933	7.710	1.990
1934	7.899	2.368

Iz navedenih številki sledi na prvi pogled, da kriza zadrug ni prizadela. Nasprotno, železničar je pokazal še večjo voljo navezati svoje malo gospodarstvo na zadružništvo v zavesti, da zadružništvo ni pokret, vstvarjen samo za danes ali jutri, temveč pokret bodočnosti. Če prav je on sam in njegova rodbina v krizi, za njegove zadruge kriza ne obstoja, in hvalabogu, da je to tako, ker zadruge so v današnjem času njegova edina rešitev. Seveda pada in raste prodaja robe v Nabavljalni zadrugi s kupno močjo železničarja, kar je popolnoma naraven pojav. Tako navajamo kot primer leto 1932, ko je vrednost prodanega blaga padla od 49,050.117 dinarjev v prejšnjem letu na 44,671.709 dinarjev, kljub porastu članstva. Vzrok padcu je bilo znižanje prejemkov železničarju v letih 1931 in 1932. Vzlic temu je pa Nabavljalna zadruga še razširila svoj obrat in znatno pomnožila vse svoje fonde. Ako bi ta zadruga občutila krizo, ki je objela vso državo, bi tega ne zmogla.

In kako je vplivala kriza na Kreditno zadrugo? Vsi denarni zavodi prikazujejo v letih krize v svojih poslovnih zaključkih padanje vlog, v Kreditni zadrugi pa kažejo številke sledečo sliko:

Leta	Stanje vlog dinarjev
1929	1.413.915
1930	1.997.227
1931	2.359.147
1932	2.449.642
1933	3.098.003
1934 ,	4.293.592

Marsikdo se bo vprašal, kako je mogoče hraniti v času, ko se prejemki železničarjev manjšajo? Razumljivo vprašanje, a upoštevati moramo okoliščine, v katerih se nahaja naš železničar. V zadnjih dveh desetletjih je preživel toliko sprememb in razočaranj, ki so mu omajale vsako sigurnost in ga napravile nezaupljivega napram vsemu in vsakomur. Danes ne ve, kaj bo jutri z njim in njegovo rodbino. V stalni nevarnosti se nahaja že po naravi svoje službe, a v še večji opasnosti je njegov socialni položaj in usoda njegovih svojcev. Spoznal je, da se mora prilagoditi času in razmeram, in prilagodil se je; spoznal, da mora vzeti posle, ki so jih prej drugi vršili za njega, v svoje roke, in vzel je te posle v svoje roke ter si osnoval zadruge. Videl je, da njegove zadruge uspevajo v njegov prid, le, ako v njih kot kupec ali vlagatelj aktivno sodeluje, in zato je kupoval in vlagal v svojih zadrugah. V nesigurnosti za svojo eksistenco je prišel do spoznanja, da mora imeti nekaj prihranjenega, ker v krizi, v kateri je vse okoli njega, ni mogel pričakovati od nikoder in od nikogar pomoči. In ko so mu zmanjševali plačo, je železničar svoj skromni košček kruha, ki mu je bil za prehrano potreben, v istem razmerju zmanjševal. Zato je reduciriral svoje nakupe v Nabavljalni zadrugi, zaradi tega padec prodane robe v zadrugi, a železničar je štedil dalje. V Kreditni zadrugi torej ni vloženih dinarjev, ki so ostali železničarju od prevelike plače, temveč so to prihranki, ki si jih je pritrgal od svojih ust in od ust svoje žene in otrok in so vloge v dobesednem smislu besede pristradane. S strahom se moramo vprašati, kako daleč naj gre še ta proces znižanja in omejevanja.

Na tem mestu naj ponovimo nasvete, ki so jih dali pred 90 leti ročdelski pionirji svojim članom:

- 1.) svoje prejemke porabite samo za stvari, ki jih najnujneje potrebujete in izognite se vsem drugim izdatkom;
- 2.) ne dotikajte se svojih prihrankov;
- 3.) porabite najbolje svoj prosti čas za svoj umski napredek in
- 4.) delajte čast našemu pokretu s tem, da umete s potrpežljivostjo dočakati boljših časov, ki gotovo pridejo.

Da se je očuvala Nabavljalna zadruga zlih posledic krize, se ima zahvaliti principom, ki jih je dosledno izvajala in na katerih je zgrajeno delovanje in razvoj vseh konzumnih zadrug od zadruge ročdelskih pionirjev dalje.

Eden teh principov je prodaja robe po tržni ceni. Saj je mogoče v naprej ugotoviti stvarno ceno robe na podlagi fakture s pribitkom režije. Skoraj nemogoče je pa, v naprej določiti stroške, ki nastanejo po vskladitvi, ali za rezervo za neprodano blago, ali za pokvarjeno robo, za robo, kateri je cena padla i. t. d. Ako bi zadruga prodajala izvestno robo po lastni ceni, a ne po stvarni ceni, bi utrpela izgube, ki bi jih ne mogla prevaliti na ostalo robo. A še en vzrok je, ki narekuje zadrugi prodajo po stvarni ceni, in to je pametno pojmovanje konkurence napram privatni trgovini. Trgovci so dobro organizirani in predstavljajo močen kapital ter so neprijazno, da sovražno razpoloženi napram zadrugi trgovini. Zadruga je, kolikor je le bilo možno, sledila tržnim cenam navzgor, da vzame trgovcem iz rok orožje, češ, da postopa nelojalno napram njim. Ne moremo pa tega trditi o trgovcih, ki večkrat prodajajo razne vrste robe izpod tržne cene, torej v izgubo, samo, da bi diskreditirali zadrugo v očeh njenih članov, češ, da prodaja veliko predrago. Tudi za te primere mora imeti zadruga neko rezervo, ki jo pridobi pri postavitvi stvarne cene, da zamore z uspehom odbiti nakane trgovcev. Stvarna cena v zadrugi je obenem pravična cena, ker se te cene ne postavljajo radi golega dobička in je po naukih Ch. Gide-a pravična cena osnova samega združenega sistema.

Nadaljnja važna točka, da naše Nabavljalne zadruge ni zajela kriza, je, ker je od vsega početka pravilno pojmovala važnost obratovanja v svoji prodajalni. V vsakem podjetju je kapital samo sredstvo za dvig in večanje obratovanja. Podjetje se ne vzdržuje in ne razvija toliko s kapitalom, ki je sam po sebi neproduktiven, kakor s prodajo, ki jo je podjetje znalo vstvariti s tem, da je stavilo kapital v promet. Da imamo danes tako močno Nabavljarno zadrugo, ki nas zalaga z vsem, kar potrebujemo za vsakdanje življenje in kar je posebne važnosti danes, ko je radi zmanjšanih prejemkov padel tudi naš kredit, moramo pripisati v dobro onim, ki so upravljali zadrugo v pravcu, da se naj kapital uporabi v zadrugini trgovini. Kako bi zamogla danes zadruga vzdrževati toliko vsakovrstne robe, če bi se kapital kopičil v kakem denarnem zavodu ali še celo porazdelil med članstvo v obliki znižanih cen ali obliki zvišanih povračil od prihrankov, kakor so nekateri člani pred leti hoteli in mnogi to še danes zahtevajo z ozirom na zmanjšane prejemke! Kje imamo gotovost, da se je proces znižanja naših plač že ustavil in kako daleč naj sledi zadruga z zmanjšanjem robnih cen? Kako naj vzdrži Nabavljalna zadruga svoje obratovanje v sedanjem obsegu, ako ji odtegnemo sredstva za obratovanje, to je kapital?

Kakor Nabavljalna zadruga se je tudi Kreditna zadruga ubranila slabih posledic krize, ki je zadela vse druge denarne zavode. Že iz števil, ki smo jih navedli, se vidi, kako raste članstvo in vloge, kar je vsekakor znamenje čvrstega zaupanja v našo Kreditno zadrugo in nje solidarnost.

S kakimi sredstvi je dosegla ta zadruga dober sloves in se izognila depresiji, v kateri živi ostali svet?

Kreditna zadruga je v prvi vrsti pazila, da ne pride denar, zbran od železničarjev, izven tega kroga. Ni napravila pogreške, ki so jo napravile druge zadruge, ko so nalagale denar radi večjega dobička v banke, v trgovska in industrijska podjetja in to celo izven zemlje, kjer je bil denar zbran, ter na ta način oplajale gospodarstva in podjetja, ki so bila večkrat naravnost nasprotna interesom teh zadrug. Ko je prišla splošna stiska, je zajela vse solidarno in zadela tudi onega, ki vobče ni bil nič kriv, to je vlagatelj.

Naša Kreditna zadruga ima vedno pred očmi interes in varnost vlagatelja. Pri posojilih je postopala skrajno previdno in se iz tega razloga v vsem njenem 10letnem poslovanju ni pripetil ni eden primer zgube pri posojilih. Ko so skoraj vsi denarni zavodi zapirali blagajniška okenca svojim vlagateljem, je Kreditna zadruga trajno in neprekinjeno v vsem obsegu zadostila vsem željam svojih vlagateljev, kar je bilo v dobro vlagateljem in zadrugi sami, ker je s tem zopet pridobila na ugledu in zaupanju.

Če so nastopili časi, ko je preostajal denar v zadrugini blagajni, je niso zapeljale mamljive obljube bank in drugih, naj presežke naloži pri njih, temveč je raje naložila odviške v železničarskih gospodarskih ustanovah, če tudi proti manjšim obrestim, samo da ostane denar v našem železničarskem krogu, kjer je bil zbran. Imamo za bodočnost še toliko nalog in problemov v prid vsega našega stanu, da se nam ni bati, da bi denar preostajal in bi ga ne mogli naložiti v lastnih podjetjih in ustanovah.

K sklepu lahko trdimo: dokler se bodo vodile železničarske zadruge na dosedanjih preizkušenih in od vsega združnega sveta priznanih temeljih, toliko časa se ni bati za njih obstoj in toliko časa bo imel ves naš stan koristi in se bo s svojimi zadrugami vred gospodarsko dvigal in rastel.

Naš dom

F. M.:

Stanovanje

Stanovanje imamo zato, da v njem kuhamo, jemo, delamo, spimo, sprejemamo obiske, gojimo cvetlice i. t. d. V današnjih časih, ko se mora človek omejevati v vseh stvareh, so prišla na vrsto tudi stanovanja in tako izginjajo iz njih nekdanje lepe sprejemnice, jedilnice, saloni, prostori, ki so bili ponos vsake družine in marsikod še celo tak ponos, da družina navadno od njih ni imela veliko. Vedno so morali biti lepo pospravljeni in bognedaj, da bi kdo premaknil blazine na divanu ali celo stopil na pre-

progo. Vedno večje stiske so pripravile ljudi do spoznanja, da je najbolj pametno, če si človek, ki roma po stanovajskih hišah, nabavi samo najpotrebnejše pohištvo, da kupi torej samo to, kar res potrebuje in samo takšno, kakršno potrebuje. Pohištvo mora biti novo in pripravno, da se počutimo med njim domače, takšno da bo res prijazno obdajalo naš dom, kjer bomo našli mir po končanem dnevnem delu.

Koliko dragih neokusnosti se proda kot moderno tudi pri pohištvu! Težko, dostojanstveno pohištvo nekaterim silno imponira. A malega stanovanja ne napravi tako pohištvo nikoli domačega. Velikanske omare, ki se zde, kakor bi bile izklesane iz kamena, ga prenapolnijo tako, da za domačnost v sobi ni več prostora. Namesto prijetno opremljenega stanovanja imamo potem skladišče za moderno pohištvo. Če shranimo obleko v papirne vreče in imamo v omari poleti samo letne, pozimi samo zimske obleke, ni treba, da je soba polna samih omar. Najlepši prostor v sobi nam ostane tako za mizo s stoli, za otomano, za cvetlično stojalo, torej za kot, kjer bomo radi sedeli in delali.

Prijetno stanovanje pa napravijo tudi okusne stene, okusen strop in tla. Najmičnejše pohištvo ne more prevladovati kričeče preslikanih sten. Za mala stanovanja so gotovo najprimernejše enobarvne svetle stene. Svetla slikarija napravi sobo svetlo, prijazno in razširi prostor. Svetle enobarvne stene so pa tudi najprimernejše ozadje za vsako sliko. Pisane vzorce je treba izbirati z vso previdnostjo. Kako težko je izbrati primeren vzorec! Tla naših stanovanj naj bodo mirna. Često je treba uvideti, da se v današnje preprosto stanovanje še ne poda pisana perzijska preproga. Kako tudi, saj je večina vzorcev teh preprog preračunjena in narejena za razkošno opremljena orientalska stanovanja. Še manj kakor pristne, se pa seveda podajo k preprostemu pohištvu cenene kopije pristnih perzijskih preprog. Če torej kupujemo preprogo za naše preprosto stanovanje, si jo izberemo v mirni barvi s tihimi vzorci, za veselejšo sobo se pa ozrimo po preprogah z narodnimi motivi, ki jih je pa tudi treba izbirati z okusom in vso previdnostjo. Prav tako je treba izbirati tudi prevleko za pohištvo, zavese, blazine, za otomano itd., da ne zaidemo v zmešnjavo barv. Zavese naj bodo za to, da se ne vidi v sobo, kar že preprečijo najcenejše in najpreprostejše tenke tiskanine. Razna razkošna nabiranja niso neobhodno potrebna za lepo sobo. Zavese, ki se hitro snamejo in nataknejo, zlasti pa lepo perejo, so za sobo, v kateri živimo, najprimernejše. Ako se pa branimo pretirane noblese, ne smemo po drugi strani zopet zaiti v pretirano preprostost, recimo k modernemu pohištvu iz jeklenih cevi in pasov. Iz take sobe človek težko napravi prijeten dom. Marsikomu se je že stožilo in je iz take moderne mrzlobe pobegnil.

Kupujmo torej zmiselno, tako da nam bo vsak kos pohištva ali opreme v veselje, da nam bo všeč vsak naš krožnik in lonček. Zakaj pa dela toliko umetnikov na tem, da bi čim okusneje opremili našo okolico? Z dolg-

letnimi skušnjami prihajamo polagoma do tega, da so najlepše stvari tiste, ki so preproste in iz razmeroma dobrega materiala. Preprostost ni modna iznajdba! Kar je preprostega in solidnega, ostane vedno lepo, četudi je iz mode. To vidimo zlasti pri starem pohištvu.

Kdor zna iskati osnovno lepoto, to je tisti, ki opazuje svojo okolico z odprtimi očmi ter se ne pusti varati s površnostjo, bo našel, vzgojil in razvil v sebi to, kar imenujemo dober okus.

Dom pokaže človeka, je zrcalo notranjega življenja stanovalca in merilo njegove kulture. Dobe se pa ljudje, ki bi radi stanovali preko svojih razmer in zato napravili utis. V takem stanovanju vidimo potem navadno vse mogoče pohištvo, žametne zavese, nastavke, suhe rože itd.

Veliki sovražniki stanovanjske kulture so tudi ljudje, ki so videli nekeč neko stvar, pa sanjajo potem o njej in si jo ob prvi priliki kar na slepo cmislijo. Kako težko je takemu človeku dopovedati, da ni vse za vsakega. Malo je ljudi, ki bi znali, še manj pa takih, ki bi mogli lepo živeti. Smisel za lepoto je treba vzgajati in zlasti potreben je ta smisel ženam, od katerih je ponajveč odvisen lep dom.

Kuhinja

Močnikova juha. Za močnikovo juho pognetemo najprej močnik, in sicer tako, da napravimo v kupčku moke jamico, v katero ubijemo jajca. Po potrebi prilijemo tudi nekoliko vode. Ko je to storjeno, vse skupaj hitro premešamo, da dobimo svaljke. Da ne ostane med svaljki preveč moke, vržemo močnik pred uporabo na sito. Tako pripravljen močnik stresemo potem na razbeljeno mast, kjer ga med neprestanim mešanjem počasi prажimo, kar traja toliko časa, da gredo svaljki lepo narazen. Ko je močnik izpražen, ga zalijemo s kostno juho in pustimo, da prevre. Jed nato po potrebi še enkrat zabelimo, nakar jo lahko postavimo na mizo.

Zdrobova juha. Sirovo maslo razgrejemo, nato pa stresemo vanj pšeničnega zdroba. Ko zdrob, ki ga moramo ves čas mešati, nekoliko zarumeni, ga počasi zalijemo z zelenjavno, kostno ali govejo juho. Zdrob je treba ves čas, tudi med zalivanjem mešati, in sicer zato, da se ne napravijo štrukeljci. Taki juhi pridenemo lahko tudi za žlico ali več dušenih gob.

Če hočemo pa imeti govejo juho, z zdrobom zakuhano, premešamo zdrob z nekoliko žlicami mrzle vode, nakar ga stresemo med neprestanim mešanjem v vrelo govejo juho ter kuhamo dvajset minut.

Prežganka. Za tako juho razgrejemo v kozici mast ali maslo, nakar stresemo noter pšenične moke ali zdroba ali pa vsakega pol in napravimo temnejše prežganje. Ko je prežganje gotovo, ga zalijemo z zajemalko vode in mešamo toliko časa, da se razpusti, šele potem pa prilijemo toliko vode, kolikor je potrebujemo za juho. Jed nato osolimo in začínimo s kumno, majaronom in lovorjevim listom, lahko pa tudi z limonovim olupkom. Ko

juha četrť ure vre, jo zgostimo z raztepenim jajcem. Za vložek lahko serviramo k taki juhi na kocke zrezan in opečen kruh.

Krompirjeva juha. Olupljen in na koščke zrezan krompir osolimo in skuhamo. Posebej pa napravimo na masti precej temno prežganje. Napravimo ga tako, da najprej čebulo svetlo zarumenimo, nakar stresemo noter moke in nazadnje, ko je moka že dovolj prežgana, še stolčnega češna in sesekljanega zelenega peteršilja. Ko je prežganje napravljeno, ga zalijemo z zajemalko vode in pustimo, da se v njej razpusti, nakar ga stresemo v kuhan krompir. Jed potem začinimo z vejico najarona, lovorjevim lističem, koščkom limonove lupine, limonovim sokom ali kisom, in če nam je pri roki, vkuhamo še paradižnik ali žličico paradižnikove mezge. Ko taka juha prevre, pretlačimo vse skupaj, nakar dodamo, če je seveda imamo, še nekoliko kisle smetane. Ko juha še enkrat prevre, jo postavimo na mizo.

Paradižnikova juha. Rdeče paradižnike skuhamo in pretlačimo, nato pa napravimo posebej svetlo prežganje, ki mu nazadnje, ko je že gotovo, dodamo še drobno zrezanega peteršilja. Ko smo stresli noter pripravljene paradižnike in jih v prežganju nekoliko prepražili, pretlačimo vse skupaj v kozico ali lonec in ko je tudi to storjeno, zalijemo jed s kostno juho, ter pustimo, da prevre. V tako juho zakuhamo riž in jo po potrebi pred serviranjem še enkrat zabelimo.

Gobova juha. Očiščene in na lističe zrezane gobe poparimo in ožmemo. Nato stresemo v lonec vode olupljen in na kocke zrezan krompir ter ga pristavimo. Ko krompir zavre, stresemo noter pripravljene gobe, nakar kuhamo vse skupaj do mehkega. Ko je to storjeno, stresemo noter še prežganje, ki ga naredimo iz moke, drobno zrezane čebule in peteršilja. Juho nato začinimo še s ščepcem popra, vejico majarona in lovorjevim listom. Ko vse skupaj nekoliko prevre, okisamo juho s kisom ali limonovim sokom.

M.

Gospodinjstvo

Stezniki in pasovi

Steznike, one divje oklepe, ki so stiskali včasih žene do nenaravne vitkosti, zlasti v pasu, danes lahko pogrešamo. Današnji stezniki in pasovi so sešiti ponajveč iz prijaznega, mehkejšega tanjšega in zelo prožnega blaga, ki kože pri dihanju skoraj nič ne ovira. Pri pasovih za podveze glejmo, da prožni vstavki, na katere so napete nogavice, ne vlečejo navzdol. Vsak tak pas naj bo primerno visok, naj se lepo prilega in nogavice naj se nanj lepo enakomerno napno. Od slabega pasu imamo več škode kot koristi.

Mladj deklici, ki se veliko giblje in ima lepo razvito postavo, bomo naredili za podveze nizek, a lepo priležen pas. Za deklico, ki se je v površni

drži že razvadila, ali pa takšno, ki veliko sedi, je dobro, če nosi nekoliko višji, a točno po životu krojen pas, da ji vsaj v začetku obdrži boke v naravni legi. Pozneje je treba take napake popravljati s telovadbo. Za močno razvite postave so visoki stezniki (lahko tudi z životkom). Za take postave pasovi iz samega gumija niso primerni, ker se preveč raztegnejo. Steznik ali pas naj se tako prilaga, da se v njem ne počutimo tesno povezani. Tudi stezniki za močne postave naj bodo izdelani iz mehkega, toda čvrstega in prožnega blaga, ki se zlasti ob želodcu po potrebi raztegne. Za zapenjanje steznikov so kaj pripravne zaponke na resk. M.

Vrt in cvetlice

Josip Štrekelj:

Prezimovanje lončnic

Kdor hoče imeti tudi pozimi veselje s cveticami, jim mora tako streči, kakor zahteva njihova narava, ki jim je lastna v prvotni tropični domovini. To velja tudi glede sonca in sence in pri nekaterih tudi zaprt, vlažen zrak. Pomniti moramo zlasti, da večina lončnic pozimi počiva, zato jim v tem času škoduje previsoka toplota in prevelika moča. Prav tako uničuje cvetice preprih, nagla menjava toplote in mraza, prah in po svetilnem plinu okužen zrak. Ako se teh škodljivcev ogiblremo in če zaradi snage, ki je cveticam potrebna kakor vsem živim bitjem, operemo raz lonce nadležni mah, rastline same pogosto obrizgamo z mlačno vodo in odstranjujemo suho in plesnivo listje, bodo nehale tožbe o bolehnosti cvetlic in o škodljivcih, zlasti kaparjih in ušeh, ki se tako radi vgnezdijo na zanemarjene cvetlice.

Lončnicam, katere prenesemo poleti le deloma na prosto, v splošnem pa jih gojimo v sobi, pravimo sobne cvetlice. Postavljamo jih na okna ali na posebna stojala pred okna in na mize. Po rasti in obliki so različne in jih z ozirom na to delimo v več skupin:

1. Drevesa in grmi, na pr. limone, ankube, mirte, lavori, fikusi, aralijske, fuksije, vrtnice, oleandri i. t. d. Izmed teh so ankube, fikusi in aralijske senčnate rastline, vse ostale pa ljubijo obilo sonca.

2. Palme, ki so najrazličnejših sort. Najtrpežnejša med njimi je prstolistnata *Chamerops excelsa*.

3. Izmed iglavcev je zlasti znana sobna smreka (*Arancaria excelsa*). Lepe so pa tudi nekatere vrste cipres in brinja.

4. Viseče rastline, kakor tradeskancija, saksifraga, nekatere sorte fuksij, pelargonij (bršljanke) in zvončnic, celo nekateri kakti, ki odganjajo dolga, okrogla stebila.

5. Kakti, katere poleti zmerno zalivamo, pozimi pa jih pustimo skoraj suhe, ker sicer zginejo.

6. Čebulnice in gomoljnice, ki po večini cveto proti koncu zime in spomladi. Posebno so priljubljene hijacinte, tulpe, žafrani, vodne lilije, amarilis, klivije, ciklamni in gomoljaste begonije.

7. Listnate rastline, ki jih gojimo v senci zaradi lepote listja, kakor kraljeve in kovinske begonije in aspidistre.

8. Zeljnate in grmičaste cvetlice, na pr. pelargonije, nageljni, sobna lipa, trobentice i. t. d.

Ako motrimo tu našete našim ljubiteljicam znane cvetlice, ki pa niso botanično razvrščene, temveč po njih rasti, so po večini take, ki najbujnejše rasto in cveto pozno spomladi in poleti. To nam kaže, da morajo imeti pozimi počitek. Druge, ki cveto proti koncu zime ali zgodaj spomladi, to so gori navedene čebulnice in gomoljnice, razen gomoljastih begonij, pa poleti. Ako bi katerikoli cvetlico silili, da raste celo leto, torej tudi pozimi, v zakurjeni sobi, bi zaradi utrujenosti v času, ko bi morala najbolj cveteti, opešala. Zaradi tega spravimo vse cvetlice, razen tistih čebulnic in gomoljic, ki cveto pozimi in spomladi, v zračen, svetel prostor, kjer sicer ne zmrzuje, temveč ima okoli $+5^{\circ}$ toplote. Višja toplota bi jih silila v rast in motila v počitku, prav tako preobilno zalivanje. Ker se jim v prezimovališču del listja suši, ga sproti odtrgavamo, razen pri pelargonijah. Tem moramo listje striči, ker se na ranah pojavi gniloba in plesen, da vsahnejo. Zaradi tega jih tudi obrezovati ne smemo v tem času. Kadar zapazimo, da na cvetlicah listje vene, tedaj jih nekoliko zalijemo z ogreto vodo. Kakor poleti, tako je tudi pozimi mrzla voda cvetlicam škodljiva. Prevelika mokrota skisa zemljo, zato ne smemo trpeti vode v podstavljenih skledicah. Zelo dobro dene cvetlicam, ako jih vsaj enkrat v tednu poškopimo. Ob zračenju prostora, ko je južno vreme in se ni bati pozebe, pazimo, da ni prepiha.

Čebulnice vzravnamo iz zemlje, ko se jim po odcvetenju popolnoma posuši listje. Posadimo jih ponovno v oktobru. Pri amarilisu in kliviji pa polagoma opuščamo zalivanje šele v oktobru, na kar jih v posodah prenesemo v temen prostor, t. j. da začnejo odganjati. Tedaj jih presadimo in prenesemo na topleje.

Ciklamni počivajo poleti. Ko spomladi odeveto, jih čedalje manj zalivamo, da se listje posuši, nakar ga populimo. Ko začno proti koncu poletja ponovno odganjati, jih presadimo tako, da je le polovica gomolja v zemlji. Ob zalivanju pazimo, da ne močimo gomolja, ker sicer odpade cvetno popje.

Ko nastopijo toplejši dnevi spomladi, privajamo cvetlice polagoma na zunanji zrak z odpiranjem oken v prezimovališču, na kar jih presadimo in postavimo v okras hiše na določene prostore.

Za okno

Ljubiteljicam cvetlic je včasih zelo hudo, ker pri zidanju hiše ni nihče pomislil nanje. Prostor med okni, kjer cvetlice najlepše uspevajo in imajo najlepši mir, je ozek, polica ob notranji strani okna je ozka, zunaj je pa sploh ni. Često vidimo, kako si pomagajo take žene iz zadrege s policami, ki jih napravijo po več na enem oknu, in sicer drugo nad drugo. Praktične so zlasti police, ki imajo ob straneh kljuke, s katerimi se obesijo na okno. Kadar polico potrebujemo, jo na okno obesimo, kadar nam je v napoto, jo pa snamemo. Take police so zlasti primerne za nizke cvetlice v majhnih lončkih, kakor na primer za kaktuse in za podtaknjence, pa tudi za viseče cvetlice. Gojenje cvetlic v navadnem stanovanju je često težko, prav posebnost pa v sobah s centralno kurjavo. Cvetlicam godi vlažen zrak, dočim hočemo mi imeti vedno suha stanovanja.

Če hočemo imeti na oknih lepo cvetje, mu moramo preskrbeti dobre zemlje, katero je treba znati tudi prav zalivati. Preveč vode škodi rastlini tako kakor suša. Ali je rastlina dovolj vlažna, preizkušamo na različne načine. Ako prelomimo zelen list rastline, ki ima dovolj vlage, se list razpoči, ker je sočen, pri premalo zaliti rastlini bo pa list vel. Ta način preizkušnje je dober zlasti za rastline, katere shranjujemo pozimi v kletih in ki jih ne smemo preveč zalivati. Kaktusov in rastlin z velikimi listi pa na ta način ne moremo preizkušati. Pri teh je treba pregledati zemljo, pa ne samo po vrhu, marveč je treba s prsti zagrebsti nekoliko nižje v prst, da vidimo, koliko je zemlja vlažna ob koreninah. Za preizkušnjo lahko tudi potrkamo na lonec. Lonec, v katerem je dovolj vlage, bo zvenel bolj temno, dočim zveni suh lepo svetlo. Kar vprek ne smemo nikoli zalivati, kajti iz izkušnje vemo, da se zemlja v nekaterih lončkih pri isti rastlini veliko prej posuši, kakor pa v drugih. Da se zemlja v lončku ne skisa in da ne začne cvetlica hirati, moramo gledati, da se odprtina na dnu ne zamaši in da voda, kolikor je je v loncu odveč, lahko odteka.

Če boste pripravljali za zimo in pomlad čebulice, opozarjamo na jesenski podlese, ki se tako lepo poda na okno. Čebulice je treba posaditi prav zgodaj v začetku avgusta, da ne odženejo, preden jih posadimo, ker bi potem v sobi več ne odgnale in vzcevele. Najbolj jim ugaja med dvojnimi okni. Prav tako začnemo sedaj lahko gojiti v sobi tudi spomladanski žafran, ki nam bo cvel sredi meseca januarja. Stati pa ne sme na preveč toplem prostoru, ker bi se tam listje sicer hitro razvilo, cvetje pa bi preveč toplote zadržalo. Prav tako vsadimo tudi zvončke, in sicer septembra meseca v lončke, ki jih moramo postaviti v nezakurjeno sobo. Če pojde vse posreči, nam bodo januarja cveli. Pred Božičem jih težko pripravimo do cvetja, čeprav jih postavimo na toplejši prostor. M.

Dr. V. Arko:

Histerija

Pod histerijo razumemo večinoma prirojeno, abnormalno duševno konstitucijo, ki je več ali manj dedna in ki vodi do raznih pojavov, ki so tipični za histerijo. Poleg teh prirojenih, oziroma dednih faktorjev, ki so vzrok histerije, moramo upoštevati še druge. Ti so: razna obolenja živcev, poškodbe in večji duševni pretresi.

Kakšna je osebnost histerika? Histerik gleda na dogodke okoli sebe vedno s svojega lastnega stališča. Njegova oseba je torej vedno v ospredju. Zelo lahko se da voditi od svoje okolice, pri čemer kaže veliko pomanjkanje lastne volje pri svojem mišljenju in dejanju. Zelo je afektiran, smili se samemu sebi, smatra se za manjvrednega. Da tako bolešno razpoloženje kar nekako samo po sebi vodi do tega, da si histerik domišlja, da je bolan, je jasno.

Histerija nastopa najbolj pogosto med 15. do 25. letom. To so leta, v katere pade doba pubertete, izbira poklica, zaljubljenosti, skratka doba, ki seka navadno globoke brazde v dušo doraščajočega človeka. Večinoma so prizadete ženske. Razmerje med obema spoloma je približno 1:10. Opazovali pa so histerijo tudi že pri otrocih v predšolski dobi.

Vzroki histerije so, kot sem že omenil, razen dedne obremenjenosti še: strah, na pr. pri potresu, nevihte, strelji, razne bolezni, kot tifus, škrlatinka, vnetje ženskih spolnih organov, zastrupljenja s svincem, tobakom, morfijem i. t. d.

Prehajam na podrobnejši opis znakov histerije, in sicer na tkzv. stigmata.

Predvsem duševne narave so sledeči znaki: Histerik je živahnega temperamenta, ki pa prehaja včasih v globoko otožnost, posebno pred napadi. Vsa njegova dejanja so dejanja afekta, brez dolgega premišljevanja, pri čemer stoji njegova osebnost vedno v ospredju. Histeriki so čustveni ljudje, ki se dajo voditi v prvi vrsti od svojih čustev ali pa od tega, kar jim sugerirajo drugi. Kakšne razmere nastanejo, če na pr. tak histerik zavzema kak višji položaj, si lahko vsak misli. Navadno so duševno enostransko razviti. Pogosto opazamo pozabljenost pri sicer dobro razvitem intelektu. Histeriki se ne morejo sredotočiti, begajo s predmeta na predmet, potrebujejo senzacij, samo da obrnejo pozornost na sebe. Tipične so razne nezavesti žensk, iz katere se kaj kmalu prebudijo, če se nihče ne zmeni zanje, ali ko slišijo kako nevšečno besedo iz svoje okolice. Tako

vidimo ob takih prilikah, kako stoje stvari, zakaj v pravi nezavesti človek vendar ničesar ne sliši. Histeriki so lažnivi, simulanti, ki si sproti izmišljujejo znake bolezni, dasi njih cvetoče lice priča popolnoma zdravega človeka. Iz takih tipov se rekrutirajo tkzv. »špitalski bratje«, ki potujejo od bolnice do bolnice, kjer ostanejo po par tednov, dokler jih ne spoznajo in odslove. V svoji »praksi« si naberejo mnogo medicinskega znanja, s katerim lahko vsaj v začetku marsikoga preslepijo. Med histeriki je mnogo intrigantov, ki se ne strašijo spraviti človeka tudi na zatožno klop. Histeriki so zelo dostopni za hipnozo in so vedno med »žrtvami« pri javnih nastopih hipnotizerjev in telepatov. Včasih se na podlagi histerije razvijejo prave duševne bolezni.

Nadaljnjo skupino stigmat tvorijo senzacije s strani čutil in čutnih živcev. Tako na pr. postane kar naenkrat cela roka neobčutljiva za dotik, toploto ali pa mraz. Večkrat je cela polovica neobčutljiva, ali pa so neobčutljive samo posamezne partije telesa. Tako stanje lahko traja cela leta, preden zopet polagoma zgine.

Tudi sluznice so neobčutljive. Histerik ne bruha in se ne davi, če se dotaknemo jezička ali pa zadnje stene požiralnika.

S strani čutil imamo sledeče znake. Okus in vonj sta pogosto okvarjena. Nadalje opazamo enostransko gluhost, poslabšanje vida ali pa celo slepoto.

Histeriki so deloma brez apetita, ali pa so direktno požrešni in popijejo mnogo tekočine.

Dočim vidimo, da se neobčutljivost razteza včasih tudi na celo polovico telesa, vidimo na drugi strani, da so samo nekatere točke preobčutljive. Tako opazamo na pr. na desni strani trebuha tako točko, ki je izrazito občutljiva na pritisk, kar vodi često do krive diagnoze — vnetje slepiča. Slične točke opazamo tudi na glavi, v sklepih, tkzv. lažni revmatizem i. t. d.

Razen tega opazamo ohromenje posameznih ali pa celo celih skupin mišic.

Tipični za histerijo so razen stigmat histerični napadi, ki so do neke meje podobni napadom pri padavici. Tak izrazit napad se javlja takole: Pred samim napadom nastopajo halucinacije vida ali pa sluha, bruhanje, tresenje, omotica, bolniki čutijo, kot da se jim dviguje neka krogla v požiralniku in končno nastopi nezavest, ki pa ni popolna. Tej perijodi sledi perijoda krčev, tako kot pri padavici. Bolnik pade na tla, vse telo mu pretresajo krči. Temu zopet zopet slede klovnске kretnje. Bolniki napravijo most, t. j. da se samo z glavo in nogami dotikajo tal, dočim je ostalo telo v loku upognjeno. Temu slede zopet razne poze, kot zamaknjenost, jeza, zaljubljenost i. t. d. Nato sledi faza delirija, ki obstoji v kričanju, pridigovanju, nato sledi vzdihovanje, jokanje, nakar se končno bolniki pomirijo.

Tak tako zvani veliki napad traja po eno uro. So pa tudi tako zvani mali napadi, ki nimajo vseh teh navedenih faz in trajajo seveda tudi manj časa.

Lahni napadi omotice, malo časa trajajoči krči, kataleptične atake (bolnik se ne more gibati, vidi in sliši pa vse), imajo tudi svoj izvor v histeriji.

V grupo histeričnih pojavov spada nadalje mežikanje, prhanje, zdehanje, kolcanje, kihanje, če nastopa v napadih. Tudi jecljanje je večinoma histeričnega izvora. Ob tej priliki bi omenil tudi nemost. Bolniki ne morejo govoriti, dasi lahko gibljejo z ustnicami. Sličnih pojavov je še mnogo, toda bi preseglo okvir članka, če bi hotel vse naštet.

Omenil bi samo še kožna stigmata. To so razni izpuščaji, ki nastopajo simetrično po telesu, krvavitve, krvavi pot, krvave solze.

Nepojasnjene so razne motnje prehrane in povišanje temperature.

Dasi izgleda histerija v posameznih fazah kot zelo nevarna bolezen, vendar ni nevarna. Izvzeti so oni primeri, kjer nočejo bolniki uživati hrane ali pa kjer se razvijejo duševne motnje.

Zdravljenje je treba pričeti že pri otroku. Otroka je treba zaposliti, da se ne vdaja preveč fantazijam. Popuščanje ni umestno.

V ostalem prihaja v poštev elektriziranje, masaža, sprememba okolice. Kot zelo uspešno sredstvo se je izkazala tudi hipnoza.

L. Megličeva :

Zakaj ženska drugače čustvuje kakor mož

Da je žena po čustvovanju nekoliko drugačna kakor mož, vemo vsi. Mnenje, da ženska zato drugače čuti, ker ima drugačno pamet, že davno ne velja več. Vzroke tej razliki je bilo treba iskati globlje. Ne njena duša, temveč njeno telo je drugače zgrajeno kakor moško. Profesor Donald Laird, direktor psihološkega instituta na Golgate University v Hamiltonu v Ameriki je z matematično natančnostjo dokazal, da izvirajo vse razlike med možem in ženo iz organičnih razliknosti.

Ženska ima vse tiste organe kakor mož, vendar je v njenem organizmu neka razlika v strukturi kosti, mišic in živcev. Seveda so tudi moške in ženske, ki se po svoji konstrukciji bolj približujejo nasprotnemu spolučepprav so spolno popolnoma normalno razviti. Gre tu le za bolj moško žensko in narobe.

Da obstoja v anatomskem pogledu razlika med možem in ženo, domnevali so že stari narodi. Ker pa niso poznali ne anatomije ne skrivnostnega delovanja organizma, so prišli pri svojih domnevah do smešnih zaključkov. Grški filozof Aristotel je trdil, da ima žena štiri zobe manj kakor moški. Preštel je zobe svoji mladi gospodinji, ki še ni bila dobila zadnjih kočnikov, in zobe pri svojem sužnju, ki pa je imel že vse. Sto in stoletja ni nihče dvomil o resničnosti njegove trditve.

Od Aristotolovih časov se je v vedi o anatomiji in psihologiji marsikaj spremenilo. Dokazane so stvari, o katerih se grškemu filozofu še sanjalo ni. Še pred dobrimi sto leti je bilo n. pr. nemogoče ljudem določiti temperaturo človeškega organizma. Šele ko smo dobili termometer, so lahko ugotovili, kdo ima višjo temperaturo: mož ali žena.

Pri ženski je kri drugače sestavljena kakor pri moškem. Vsak kubični milimeter njene krvi — mala kaplica enaka glavici bučike — vsebuje približno milijon rdečih krvnih telesc manj kakor kri moškega. Ženska kri vsebuje 80% vode, moška 75%.

Rdeča krvna telesa preskrbujejo telesne celice s kisikom in s hrano. Ženska ima torej manj rdečih krvnih telesc kakor mož. V posebnih periodah njenega življenja pa to število še bolj pade. To je tudi vzrok, da se žena hitreje utruja kakor mož.

Tudi omedlevica je pri ženskah pogostejša kakor pri moških. Manjša kapaciteta rdečih krvnih telesc, ki donajajo možganom kisik, povzroči pri njej to naglo spremembo najraje takrat, kadar se nahaja v zaduhlem prostoru, ko je zrak že tako pokvarjen, da ni v njem več dovolj kisika.

Število belih krvnih telesc pa je pri obeh enako. To nam dokazujejo primeri kake epidemične bolezni. V obeh vrstah je smrt dobila enake žrtve.

Bela krvna telesa služijo organizmu za obrambo proti provzročiteljem bolezni — bakterijam. Bela krvna telesa so kakor organizirana vojska, vedno pripravljena napasti bakterije, ki so se vrinile v človeško telo. Pri vnetjih ali nalezljivih boleznih jih pogine na milijone v borbi z bacili. Beli gnoj, ki se izceja iz rane, so sama bela krvna telesa, ki so podlegla v boju. Pri vsaki bolezni je organizem izčrpan, njegova odpornost zelo pade, ker se je število belih krvnih telesc skrčilo.

Žensko srce utriplje v eni minuti 80krat, moško 72krat. Čim starejši je človek, tem nižji je njegov puls. Ta razlika v pulsu pri možu in ženi je morda edini pozitivni način, s katerim lahko ugotovimo še pred rojstvom, ali bo deklica ali deček. Zadnji mesec pred porodom bije srce deklice od 35 do 154 na minuto, srce dečka pa od 124 do 147. Žensko srce je nekoliko manjše kakor moško. V spanju dela srce počasneje in krvni pritisk je nižji. Čim pa se človek vzbudi, začne tudi srce hitreje delovati.

Pri možu so močnejše razviti tisti organi, ki se nahajajo v prsnem košu, pri ženski pa tisti, ki so v trebuhu. Ženska ima večji želodec, ledice in jetra kakor mož. Vsi organi pa, ki so v prsnem košu, pa so manjši. Tudi slepič je pri ženski daljši in širši ter je pokrit z debelejšo plastjo masti kakor pri moškem. Vnetje slepiča je pri moškem nevarnejše kakor pri ženski.

Ščitna žleza ali predsapnica je tudi pri ženski večja kakor pri moškem. Še pred dobrimi sto leti so smatrali zdravniki to žlezo za popolnoma nepotrebno. Danes pa ji pripisujejo odgovornost za nešteto motenj v orga-

nizmu. Vratna ščitna žleza je najvažnejša med žlezami z notranjim izločevanjem. Če ta žleza izločuje preveč hormonov, telo oboli; če jih izločuje premalo, zaostaja v razvoju telo in duša. Nepravilno delovanje te žleze povzroča, da je človek razburljiv, nestrpen in včasih tudi hudoben. Čim pravilneje in živahneje deluje ta žleza, tem živahnejši je človek. Delo in življenje ga veseli.

Radi manjšega števila rdečih krvnih teles pri ženski tudi ta žleza hitreje popusti na živahnosti. Zato se ženska čuti zvečer hitreje utrujena. Če je zunaj, sili domov, včasih ravno takrat, ko je družba v najboljšem razpoloženju. Pri ženski opazamo močnejše izbruhe veselja, žalosti ali obupa. Ta žleza deluje pri ženski živahneje kakor pri moškem, toda manj vztrajno.

Tako delovanje ščitne žleze je pripisovati krvnemu pritisku, ki se pri ženski hitreje menja kakor pri možu. Krvni pritisk je pri ženski nižji kakor pri moškem.

Vzroke nenadarjenosti, nervoznosti, razdražljivosti, nagli jezi in lenobi pri šolskih otrocih ali dijakih bi bilo treba vedno iskati v organskih motnjah.

Na neki ameriški kliniki so opazovali 14letno deklico. Bila je zelo nervozna, razdražljiva, šibka in bolehná deklica. V šoli se je zelo težko učila. Včasih jo je brez pravega vzroka prijala taka jeza, da so se domači bali, da si bo kaj napravila. Tudi življenje ostalih članov družine je bilo ogroženo. Na kliniki je uživala Thyroid extract in že po nekaj mesecih so se pokazali uspehi. Predsapnica je začela normalno delovati. Deklica se je umirila in se razvijala v lepo in zdravo žensko. V šoli je dosegla odlične uspehe.

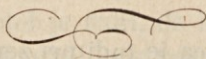
Vse te male a vendar tako pomembne razlike v organizmu moža in žene povzročajo, da drugače mislita, čustvujeta in delata.

Če se ženi kaj hudega zgodi, joče. Če se pa možu zgodi kaj neprijetnega, molči, se jezi ali preklinja.

Ko prinese otrok iz šole slabo spričevalo, je mati žalostna, oče pa jezen.

Če se na cesti tuj moški ženski posmeje, se ona hitro obrne proč in pospeši korak, da mu je čim prej izpred oči. Če pa tuja ženska pogleda na cesti moža ali se mu celo posmeje, mož hitro dvigne glavo, ji prijateljsko odzdravi in si začne popravljati kravato.

Mož in žena sta si toraj v mnogih ozirih različna. To je vse, kar more znanost ugotoviti, ne da bi razločevala njuno vrednost. Ustvarjena sta tako, da moreta drug drugega izpopolnjevati.

Iz železničarske stroke

Jože Jenko:

Železniški muzej v Nürnbergu

Velika Nemčija polaga mnogo važnosti in skrbi na vzgojo. Otroci ne obiskujejo samo obvezne šole, temveč se jim skuša vcepiti nemški duh in ponos do svojega rodu, zgodovine in napredka na razne načine. Zlasti pa cenijo nazorno vzgojo, ki omogoča, da ostane čimveč v svežem spominu, kar si lahko ogleda vsak v raznih razstavah in muzejih, na živih slikah, modelih i. t. d.

Take razstave so namenjene predvsem odrastlim, ki lahko pojmujejo in si razlagajo nastanek in razvoj kateregakoli predmeta in ki morejo slediti spremljevalcu - razlagatelju brez napora pri tolmačenju naprav in razstavljenih objektov. Zato je določeno v največ primerih, da mladina pod 14. leti ne sme obiskovati sama, t. j. brez nadzorstva, takih prireditev, temveč le v spremstvu starejših. Vendar sem opazil v mnogih muzejih, da so se prerivali iz sobe v sobo, od predmeta do predmeta šolski otroci in mestni pobalini. Nikdo jih ni odgnal. V razgovoru o tem mi je trdil direktor muzeja, da uprava ve, da taki obiskovalci dostikrat zmaknejo kaj, vendar nadomestljive predmete (vijake, žarnice in podobno). Toda pri vsakem obisku ostane tudi tem fantičem nekaj spomina na razstavljene predmete in se tudi oni marsičesa nauče.

Nemci se radi sklicujejo na zgodovinsko preteklost in kulturo. Z veliko prijaznostjo razkazujejo in tolmačijo vse, kar odkriva njihov napredek. Reelno kažejo na ohranjenih zgodovinskih ostankih v svojo prošlost in z veliko skrbnostjo varujejo narodove spomine. Če posameznih predmetov nimajo v območju svojih državnih mej, izposlujejo pri sosedu, da posnamejo verodostojne kopije in nadomestila.

Pa da se ne oddaljim od predmeta, ki ga nameravam obravnavati: železniški muzej v Nürnbergu.

Zdi se mi potrebno, da pojasnim najprej zgodovinski razvoj in naslikam posamezne faze nastajanja in razvoja tega kulturnega svetišča, ki mora interesirati vsakega omikanca, zlasti pa železničarja.

Prvi početki tega muzeja segajo v leto 1882. Tedaj so zbrali predmete iz vse kraljevine Bavarske, razstavljeni v obrtni razstavi v Nürnbergu, v kolikor so se nanašali na razvoj železniških naprav. Toda kam z modeli in slikami, če nimaš primerne prostora? Radi tega je romala »navlaka« nazaj v München, kjer so jo razložili v objektih centralne delavnice in dovolili splošen ogled in obisk od 1. maja 1885 dalje. Ko se je 11 let pozneje vršila druga bavarska razstava v Nürnbergu in je število razstavnih predmetov o železniški stroki močno narastlo, so se odločili na inicijativo

takratnega mestnega župana v Nürnbergu, da se zgradi primerno poslopje, kjer naj bodo predmeti železniške stroke stalno razstavljeni. Beseda je meso postala in 1. oktobra 1899 so prenesli vso zbirko v poslopje »Kralj. bavarski železniški muzej« imenovano. Železniškim predmetom so dodali še one iz brzojavne in poštne stroke. Tako je bila združena železnica in pošta leta 1902 pod eno streho; razstavno poslopje pa je dobilo ime: Kraljevi bavarski prometni muzej, katero ime ima še danes.

Toda število razstavnih predmetov se je počelo od dne do dne večati in ko se je vršila leta 1906 tretja deželna obrtna razstava v Nürnbergu, so strokovnjaki uvideli, da so razstavni prostori premajhni. Zato je mesto zopet stavilo na razpolago primerno veliko površino za zgraditev novega muzeja in podprlo izvršitev načrta s primerno denarno podporo. Neposredno pred izbruhom svetovne vojne so začeli z zgradbo. Toda vojna sama in razmere v Nemčiji po preobratu so zavlekle dovršitev novega poslopja tja do leta 1923. Da so predmete odgovarjajoče in smiselno grupirali in porazdelili, je trajalo do 22. aprila 1925. S tem dnevom so se odprla vrata tega zgodovinskega hrama vsem, ki so se hoteli učiti in zasledovati razvoj železnic v posameznih razdobjih. Razstavljeni predmeti pa ne pripadajo samo železniškemu, temveč tudi poštному in plovitbenemu resoru.

Novo poslopje je impozantna zgradba, obstoječa iz treh nadstropij in pokriva ploščino 12.600 m². Razstavni prostor obsega 9700 m²; od tega pripada 8500 m² zbirkam železniške, ostali del pa zbirkam poštne stroke.

V muzeju imajo lastno knjižnico z 18.000 zvezki in knjigami, železniški arhiv in zbirko 20.000 slik. Sedanjim potrebam ustrezajoče vsebuje muzej tudi lastno kino-dvorano z 275 sedeži, kjer se predvajajo podučni in kulturni filmi.

Ker je prevzela, odnosno ker spada v področje državnih železnic tudi prevoz privatne robe s tovornimi avtomobili in združevanje potniškega prometa z avtobusi, so določili tudi v tem pogledu poseben prostor v območju muzeja, kjer bo razviden početek in razvoj tega prometa.

V splošnem moram poudariti, da so vsi predmeti razstavljeni tako smiselno in primerno, da dobi vsak obiskovalec, tudi neželezničar, takoj točen pojem razvijanja in napredka v vsaki smeri. Tu je treba odpreti le oči, čitati primerne napise in vse ti mora biti jasno. Da se moreš vživeti v delovanje posameznih modelov, predvsem v one, ki jih kot lajik težje razumeš, je mogoče, da se jih sam poslužuješ in opazuješ vsak gib, vsako premikanje, komplicirane notranjosti ali pa jih razkazuje in tolmači muzejski paznik. Navadno so vsi razstavljeni predmeti zvezani na električni pogon, tako da je treba zavrteti le električno stikalo in vsa naprava se premika, vrti in kaže nazorno in vidno vsako delovanje v najmanjših delih in posameznostih. Razstavljene predmete tolmačijo v vseh oddelkih notranjosti muzeja tudi stereoskopni aparati in filmi, ki razlagajo in predočujejo delovanje tehnike na vsakem polju in področju.

V pritličju, prvem in drugem nadstropju so razstavljeni predmeti železniške stroke, v zadnjem nadstropju imajo prostor poštni predmeti in v tretjem je še poseben oddelek za filateliste, kjer najdeš zbirko znamk vseh držav vsa sveta. V dvorani, kjer so urejene znamke posameznih držav, sem prosil, da mi pokažejo zbirko znamk naše države, in je ljubeznivi direktor muzeja samo prelistal seznam zastopanih držav in takoj sva našla pokončno stoječo desko, na kateri si mogel občudovati okusno urejeno zbirko od najstarejše dobe, ko je obstojala samo še knježevna Srbija. V tem redu je dostopen pregled državnih znamk vsega sveta.

Ali sedaj moram že vendar začeti opisovati posamezne razstavljene predmete. Težko se mi je odločiti, kako naj razvrstim vse, kar se v muzeju vidi. Nerad pa bi bil pri stvari dolgočasen ter suhoparen in bi te rad, dragi čitatelj, kar najbolj privezal nase.

Pri vstopu v muzej pri glavnem vhodu naju pozdravi nadvse prijazno blagajnik, kjer morava poravnati svoj obulus. V neposrednji bližini je garderoba, kjer lahko odložiš odvišno obleko in pkrivalo, moraš pa pustiti tam proti mali odškodnini palico odnosno dežnik ter brezpogojno tudi fotografski aparat. Kajti vse slike, ki jih boš videl, moreš odnesti le v spominu.

V avli, kjer sva se najprej mudila, zagledaš v višini prvih stopnic, ki vodijo desno in levo v prvo nadstropje, spominsko ploščo, posvečeno spominu padlim tovarišem- železničarjem. Lepo število je bilo teh junakov: nad 25.000! Spominska plošča je bila odkrita ob priliki otvoritve 100letne jubilarne železniške razstave v Nürnbergu dne 13. julija 1935. V bronasti plošči so izklesani naslednji spominski stavki: Unseren Eisenbahnkameraden — die im Weltkrieg, 1914—1918 fürs Vaterland fielen und für den Beruf ihr Leben liessen. — Zum dauernden Gedenken — die Reichsbahndirektion Nürnberg. Prevod se glasi: Našim železniškim tovarišem, ki so padli v svetovni vojni 1914—1918 in žrtvovali za svoj poklic — življenje. V trajen spomin — direkcija državnih železnic v Nürnbergu. Pod ploščo samo leži mnogo poklonjenih lavorovih vencev, med njimi v sredini šopek slovenskih nageljnov, ovitih z jugoslovansko trobojnico, ki ga je poklonila grupa slovenskih železničarjev ob priliki ogleda razstave v dnevih 22. in 23. septembra t. l. Slične pietetne spominske plošče sem videl tudi v poslopjih drugih nemških direkcij; v zgradbi glavne direkcije v Berlinu gori nad dvema marmornatima ploščama z vklesanimi imeni padlih železničarjev večna luč.

Tako spoštuje nemški narod svoje junake...

V prvi dvorani levo so razstavljeni posnetki mostov in predorov. Ti objekti so reproducirani po naravi in uslužen paznik - spremljevalec hiti in se trudi s pripovedovanjem, da zadovolji svojega zvestega in občudujočega gledavca. Vse je podano nazorno, tako da si moreš ustvariti točno sliko in si brez težav lahko predstavljaš, kako se grade mogočni mostovi, kako nastajajo predori. Jasno moreš razločevati nekdanjo in primerjati

sedanjo tehniko. Tu so zbrane tudi razne zbirke kamenitih tvorb pradob, ki so jih odkrili pri gradbi železnic.

Nehote stopiš po par stopnicah navzdol in že si v velikem prostoru, napolnjenem z originalnimi lokomotivami in vozovi. Poleg načina električnega razsvetljevanja železniških voz na nemških železnicah je razstavljena kuhinja firme Mitropa, ki konkurira francoskim enakim podjetjem, ter del spalnega voza, ki je običajen na nemških železnicah. Ob priliki svojega bivanja v Nemčiji sem si ogledal na berlinskem Anhalter-kolodvoru z dovoljenjem sprevodnika podjetja Mitrope spalne vozove. Moram sicer reči, da so francoski tipi spalnih razredov I. in II. razreda okusnejši kot nemški. Nasprotno pa se mi je dopadlo, da vozijo po Nemčiji spalniki 3. razreda. V poloddelkih morejo spati po trije potniki hkrati. Postelje so montirane druga vrh druge s primernim razmakom. V oddelkih vlada največji red in snaga. V tej dvorani je razstavljen salonski voz bavarskega kralja Ludvika II. in sličen voz, ki so ga podarile privatne nemške železnice leta 1872 nemškemu kanclerju Bismarcku. Ne maram trditi, da notranjost teh salonov ni bogato opremljena. Toda če primerjamo sedanje salonske vozove s prejšnjimi, potem se moram vprašati: ali naj sploh imenujem te škatljice salonske vozove? Interesantni so vozovi, ki so originali prve nemške železnice Nürnberg—Furth. Razni prerezi na razstavljenih lokomotivah nazorno pričajo delovanje pare v železniški službi in izrabo iste od prvega početka do sedanje najmodernejše »Stromlinie«-mašine.

Po par korakih se znajdeš v novi dvorani, ki prikazuje razvoj gornjega ustroja, t. j. tračnic, pragov in gramozne grede, kjer leži železniška proga. Od prve tračnice, ki so jih nabavljali Angleži, pa do današnje mogočne železne podlage železniškemu kolesu je razviden napredek deloma v naravi deloma v modelih. Sestavni deli prvih prog so tvorile 4.4—4.7 m dolge šine, ki so ležale na kamnitih kockah, na katere so bile pritrjene v železolitih zapirah ter zagozdene z lesenimi klini.

Leto za letom se je spopolnjevala železna cesta, tako da hitijo danes po nemški planoti in ravnini leteči vlaki z brzino 160 km na uro. Morda bi postalo podrobneje opisovanje te razstave dolgočasno, zato hitimo dalje v naslednjo razstavno sobo.

(Dalje prih.)

Iz življenja in prirode

Janko Sotošek:

Nastanek in razvoj človeških ras

(Dalje.)

Mnogo se pri nas greši s tem, da se identificira rasa razen z narodom tudi s plemenom, dasi so razlike med temi pojmi prav očitne in bistvene

važnosti. Zaradi boljšega razumevanja in potrebne jasnosti naj v kratkih potezam orišem, kaj je prav za prav pleme in kako je nastalo zlasti pri nas Jugoslovenih.

Ljudje so po svoji naravi družabna bitja, ki se nagonsko združujejo v skupine. Krvna vez je najbolj prirodna. Po njej so se ljudje najprej družili v skupine, ne samo, da zadovolje nagon po združevanju, temveč tudi zato, da bi se združeni lažje branili sovražnih ljudi in živali ter se uspešneje uveljavljali v borbi s naravo. Zato je naravno, da tvorijo osnovo družabne uredbe člani ene rodbine. Ako pa ostanejo sinovi s svojimi družinami na očetovem domu, nastane zadruha. Zadrugarji imajo skupno premoženje, skupno zemljišče, živino ter orodje. Zadrugi načeljuje najstarejši ali najsposobnejši član, starosta, starešina ali domačin imenovan, ki je obenem duhovnik in sodnik v zadrugi. Ko se zadruha preveč namnoži, se loči en del od nje in ustanovi nov dom, novo zadruho v bližini stare. Več takih zadrug tvori med seboj sorodno vas, katere člani tvorijo bratstvo. Glavni smoter bratstva je, da si člani medsebojno pomagajo in se z združenimi močmi branijo tujih napadov. Vsako bratstvo ima svojega čelnika, ki ga različno imenujejo: glavar, kapetan, sodar, vojvoda. Ta v mirnem času sodi, globi in pobira davke, kadar pa je vojna, vodi svoje bratstvo. Vsi, ki pripadajo istemu bratstvu, imajo isti priimek po skupnem pradedu ali po čelniku. Na to nas še danes spominjajo imena vasi na mnogih krajih naše države, tudi med Slovenci, posebno v Slovenskih goricah, Prekmurju, na Krasu in v Beli Krajini. (Ivanci, Mihalovci, Adlešiči i. t. d.)

Iz bratstev nastajajo medsebojno sorodna nova bratstva. Bivališča imajo redno blizu skupaj, kar olajšuje medsebojni promet in ohranitev zavesti skupnega porekla, iste predaje, istih običajev, noše, načina življenja, skratka vsega, kar dela iz kake skupine ljudi posebno celoto, ki se loči od drugih sosednih, sličnih skupin. Tako torej nastaja pleme, ki je skupina ljudi, kateri je osnova krvna sorodnost članov in njihova zavest skupnega porekla, bistveno pa je tudi, da žive take skupine na točno omejenem prostoru, ločenem od področij drugih plemen. Poglavar plemena, njegov vrhovni sodnik in vojskovodja se imenuje župan, ozemlje plemena pa župa, ki ima svoje ime po plemenu, reki ali važnejšem kraju.

Delitev prebivalstva kake pokrajine na plemena in ohranitev te primitivne družabne ureditve pospešujejo preproste in skromne življenjske razmere, primitivne oblike gospodarstva in slabe prometne zveze. Sv. Pismo poroča, da so bili Izraelci razdeljeni na plemena in patriarh Jozua je razdelil med nje obljubljeno deželo Kanaan. Isto vemo za Grke in Rimljane, Kelte, Slovane in Germane v začetku njihove zgodovine. Še danes žive tako razna primitivna ljudstva na izvenevropskih kontinentih (na pr. Abesinci), v Evropi pa se je ohranila plemenska organizacija pri Albancih in v goratih delih Črne Gore.

Plemena so torej rezultat primitivnih razmer, ki nastanejo tam, kjer se ni razvila prava država kot višja tvorba, ki je prevzela zaščito pravic posameznikov, kjer je ta funkcija prešla na moderno državo, je prenehala potreba po omenjenih primitivnih združenjih, ki so izginila ali pa še izginjajo.

Iz vsega tega se brez druge razlage jasno vidi, da rasa in pleme nista identična pojma, ampak povsem različna. Zavedati se moramo, da je rasa biološki pojem, pleme rodbinska zveza, narod pa kulturna enota.

Človeški rod, ki se je razvil iz živalskih prednikov, je že pri svojem nastanku razpadel v velike rasne skupine, ki so se potem iz raznih vzrokov še nadalje diferencirale in ustvarile današnjo rasno strukturo človeštva. Glede nastanka človeških ras prevladuje sedaj v znanosti mnenje mnogogenistov, ki trdijo, da so se vse razvile iz ene živalske vrste, iz katere potekajo tudi predniki današnjih človeških opic. Poligenisti pa smatrajo za človeške prednike več živalskih vrst in spravljajo posamezne človeške rase v sorodstvene zveze z raznimi danes živječimi človeškimi opicami, na pr.: črnce z gorilami, pritlikave pigmejce s šimpanzi, Kitajce pa z orangutanom. V znanstvenem svetu se je dolgo časa vlekel spor med zastopniki obeh teorij. V tem sporu so često igrali politični motivi veliko vlogo. V Ameriki so na pr. navajali za opravičilo suženjstva drugačen nastanek in bistveno različnost črncev in belcev.

Proces človeškega razvoja iz živalskega prednika je bržkone trajal dolgo časa. Del teh bitij, ki so se razvijala v ljudi, je moral živeti pod posebnimi pogoji, ki so jih privedli najprej do pokončne hoje. Verjetno je tako vplival prehod iz gozdnega v stepsko življenje. Od pokončne hoje pa do razvoja govorilnih sposobnosti in razuma, pa je najbrž pretekla še dolga doba.

Zgodovina človeštva razpada v dve veliki periodi: prva obsega paleolitik, druga pa vse kasnejše prazgodovinske dobe in zgodovino v ožjem smislu. Po vsej verjetnosti je prva mnogo daljša in se nam zdí kratka le zaradi navidezno neznatnega napredka v tej dobi. V paleolitu so se ljudje razširili po zemlji in so se najbrž začele tvoriti človeške rase, kajti v tem času primitivne kulture, ko je človek še pogrešal obleko in prava bivališča in poznal le malo primitivnega orodja in orožja, je bilo njegovo telo bolj izpostavljeno različnim vplivom prirode, katerim se je moral prilagoditi, dočim so ga v kasnejših časih kulturne pridobitve ščitile pred njimi. Rase so nastale v prvi periodi človeštva in so v drugi doživele le malenkostne izpremembe. Smatrati jih moramo za dokončno razvite. Nespremenjeno stanje ras za več tisočletij nazaj dokazujejo egiptovski spomeniki, kjer so prikazani zastopniki raznih ras prav taki kot so še danes. Ne smemo pa misliti, da so se vse razvile na prostoru, kjer danes prevladujejo. Iz svoje prvotne domovine, ki je bila najbolj verjetno nekje v stepskih predelih južne Azije ali severne Afrike, je človek v velikih pre-

sledkih, v katerih so mogoče nastajale nove rase, naselil največji del zemlje. Gonilna sila za take selitve je bilo pomanjkanje hrane, ki je nastalo zaradi povečanja števila prebivalstva, napadi močnejših sosedov ali sprememba podnebja.

Če vzamemo, kar splošno velja, da je namreč človeštvo enotno, da se je razvilo na isti način, iz istih prednikov, potem se nam samo po sebi vsiljuje vprašanje, zakaj in kako je prišlo do nastanka raznih ras. Na to vprašanje še ne moremo dobiti popolnoma zadovoljivega odgovora. Vzroke nastanka človeških ras je iskati v veliki spremenljivosti ali variabiliteti živalskih prednikov, iz katerih so se razvile. Kot pri vseh drugih živih bitjih, so nastopali tudi pri njih od časa do časa novi dedni znaki, bodisi posamič ali v večjem številu. O izvoru in vzroku teh novih dednih znakov ali variacij ni znano še nič natančnejšega. Predpogoj človekovega nastanka so torej močne dedne variacije živalskega prednika. One so tudi vzrok prvemu razčlenjevanju človeštva v rase. Isti činitelji torej, ki so na temelju variacij povzročili preobrazbo primatoidnih oblik v človeške, so ustvarili med človeštvom več rasnih skupin.

Na razvoj človeka iz živalskega prednika je poleg naravnega izbora nedvomno močno vplivala geografska okolica in način življenja. Verjetno je, da je bilo okolje le na redkih mestih zemlje, če ne celo samo na enem, tako ugodno, da se je začel razvijati človek. Lahko je prišlo celo krdelo ali mogoče samo par živalskih prednikov v novo okolje, ki je povzročilo dedne spremembe. Ko so se ti nastajajoči ljudje namnožili, so se morali nekateri preseliti in so prišli v nove razmere, ki so bile zopet vzrok novim spremembam. Po dolgo časa trajajočem razvoju so bile odbrane nekatere vrste, med katerimi so se razlike vedno bolj večale, nastopilo je ustvarjanje ras. Nekateri teh ras so že zdavnaj izumrle, druge pa so se razvile do današnjega časa.

Največji pomen za izoblikovanje človeka in za postanek ras se pripisuje domestikaciji ali udomačitvi. Pod tem pojmom je treba razumeti slične okoliščine, v katerih živi človek, kot jih je ustvaril za udomačene živali. Za ohranitev življenja mu ni treba hoditi na lov, kajti če hoče jesti meso, ga lahko dobi od domačih živali, ni mu treba iskati hrane in nabirati plodov, ki jih dobi na polju. Pred mrazom se je znal zavarovati z obleko in ognjem. Ti na mnogih krajih zemlje bistveno različni pogoji so temeljne važnosti za nastanek ras. Dejstvo pa, da se je razmnoževanje vršilo med člani ene rase, je važen faktor za nastanek manjših ras in za ohranitev že razvitih variant.

Na človeka so močno učinkovali tudi zunanji vplivi, na pr. podnebje. Vemo, da zavisí barva kože od množine pigmenta, ki jo varuje pred škodljivimi vplivi sončnih žarkov. Pračlovek, ki je prišel v zemeljske predele, kjer sonce nima velike moči, na pr. v pokrajine zmernega pasu, je dobil svetlo kožo, onemu pa, ki je živel v tropih ali arktičnih

krajih, kjer imajo sončni žarki zaradi odbijanja od snega in ledu veliko moč, je koža porjavela ali celo počrnela. Dalje je pomemben faktor za nastajanje ras geološka sestava tal, iz katerih si pridobiva človek hrano, način življenja vobče (modifikacija) in zmožnost posameznih človeških skupin prilagoditi svoje življenje v spremenjenih klimatičnih razmerah (aklimatizacija).

O številu prvotnih ras ne vemo ničesar, tri glavne: bela, rumena in črna, ki so danes najbolj ostro ločene med seboj, pa so se gotovo razvile iz njih in se ločijo med seboj po številnih telesnih znakih. Vsaka teh ras se deli na več manjših skupin, med katerimi so majhne razlike. Če se dve taki skupini ločita med seboj le po barvi in velikosti, predstavljata ti lastnosti lahko rasne razlike, lahko pa nista dedna telesna znaka. Dognano je namreč, da je pri rastlinah in živalih mnogo oblik nastalo pod direktnim vplivom okolice, da pa te oblike niso dedne. Ta pojav nam pojasni sledeči primer: Neka vrsta sicer rdečecvetočih trobentic cvete pri temperaturi 30 do 35° C belo, rastline iz semen takih belih cvetov pa pri normalni temperaturi zopet rdeče, pri višji pa belo. Dedni znak te trobentice torej ni rdeča barva cvetov, temveč zmožnost cveteti pod določenimi pogoji belo ali rdeče. Barva ali kak drug zunanji znak individualna je paravariacija, nastala le potom slučajnih zunanjih pogojev (v tem primeru temperature) in ni nespremenljiva kot dedni telesni znaki. Po odkritju paravariacij je nastopil problem, ali je smatrati različne oblike, ki se javljajo v eni vrsti le za paravariacije ali pa so to dedno različne skupine, ki so nastale po naravnem izboru. Vprašanje še ni definitivno rešeno, vendar je moderna zoološka znanost odločno za priznanje paravariacij. Ta problem je osnovne važnosti za razumevanje razvoja človeških ras, kajti mnoge telesne razlike so potemtakem lahko le paravariacije.

(Dalje prihodnjič.)

Zadružni vestnik

Poljski zadrugarji med nami. 18. septembra smo imeli priliko pozdraviti v naši sredi večjo skupino poljskih zadrugarjev. Ogledali so ljubljanske zadružne ustanove, pohiteli so v naše divne gorenjske kraje in nadaljevali potem svoje potovanje po Jugoslaviji.

Na Norveškem pripravlja Zveza nabavljalnih zadrug svoj prvi zadružni zvočni film, ki naj služi propagandi zadružne misli.

Na Švedskem je Centralna zadružna zveza in Glavna nabavljalna druga razpisala 5 štipendij (po 10.000 Din) za mlade danske, norveške in finske dijake, ki bi se udeležili 6mesečnega zadružnega kurza na narodni visoki šoli v Jakobsbergu.

V Španiji je Zadrúžna zveza organizirala predavanja po radiju o zadrúžništvu. Ta predavanja obravnavajo: zdravstvene zadruge, zadrúžno proizvodnjo, naloge žene v zadrúžništvu i. t. d.

Turčija namerava po vzoru Sovjetske Rusije organizirati celokupno preskrbo svojega prebivalstva na zadrúžni podlagi. Svojo namero hoče izvesti najprvo v večjih mestih, kot v Carigradu, Ankari, Smirni i. t. d.

Železničarska Kreditna in Potporna zadruga v Sarajevu obvešča:

Važno za državne i samoupravne službenike!

Kad putujete u Sarajevo

nočite u zadrúžnom konačištu

željezničarske Kreditne i Potporne zadruge u Sarajevu,
Kraljice Marije ul. br. 16 (kod Marijina Dvora). —
Moderno uređjeno, čisto, sa parnim loženjem i kupatilom.

CIJENE PO OSOBI:

soba sa 1 krevetom Din 20.—;
soba sa 2 i 3 krevata Din 15.—;
soba sa 4 kreveta Din 10.—.

*

Pravo na konačenje imaju svi zadrugari-železničari, državni i samoupravni činovnici i članovi njihovih porodica.

Izkoristite ovu povoljnu priliku!

Uprava zadruge.

Beposlovje

Gustav Strniša:

Na tračnicah življenja

(Nadaljevanje.)

In ko je begal po progi, ni opazil, da je zašel na tir, po katerem se je bližal brzovlak. Andrej ga ni čul, ni se brigal zanj. Pred njim je vstajala slike njegove ljubljenske vsa prelestna in mila. Morda mu kmalu sporoči zakaj je bila zadržana, saj se ji pač ni pripetila nesreča, se je vprašal neštetokrat.

Vlak je prihajal bliže in bliže prav po tirnicah, po katerih je brezskrbno hitel Premk smrti v objem.

»Gospod Premk, brzovjav!«

V meglo je zaklical kretnik Škrga, ki ga je pred kratkim videl, ko je šel mimo. Ker prometnik ni takoj odgovoril, je kretnik še enkrat zavpil:

»Brzovjav!«

Kakor iskra je švignilo v Premka je in pognal se je s tira prav v hipu, ko je brzovlak švignil mimo njega.

Ostal je kakor okamenel.

Torej je smrt prežala nanj? Tako prihuljeno in nedolžno je hušknila mimo, a on bi bil zdaj že mrtev, strt pod kolesjem.

»Brzovlav!« Da, ta beseda ga ze vzdramila iz zamišljenosti in tegobnih občutkov ter mu rešila življenje. Ta kratka beseda ga je popolnoma vzbudila v resničnost, mu vrnila zavest ter vsilila prisebnost.

Ko se je nekoliko pomiril, je odhitel v pisarno, kjer je sprejel brzovlav, ki mu ga je ponudil tovariš.

Premk ga je prečital. Pavla mu je sporočila, da je službeno zadržana, ker je njena tovarišica nenadoma zbolela, da pa pride prihodnje dni.

Spet je odšel v noč. Pomirjen je bil in olajšan kakor preroben. Da, ta brzovlavka, kako silno je vplivala nanj. Veselo se je zastrmel v meglo, kakor bi mu iz nje zasijala zvezda, ki jo vidiyo samo njegove oči. Da, sijala mu je velika in iskrena ljubezen in bil je vesel in srečen.

Spet se je spomnil na brzovlak. Tisti puh, kako je hušknilo tik mimo njega! Vajen je bil življenja na kolodvoru, med vlaki se je krétal kakor med svojimi tovariši. A tisti dih je bil drugačen, popolnoma tuj.

Morda je bil prometnik prav zato tako nemiren, kakor bi bil slutil smrtno nevarnost?

Pavla je prišla tri dni kasneje. Ko je stopila iz vlaka, je prihitel Andrej in jo veselo pozdravil ter ji poljubil roko. Zardela je, ljubeče se mu je nasmehnila, v njenih lepih očeh je žarela ljubezen, ki je ni skrival njen krasni obraz sijoč blaženstva.

In odšla sta v božjo prirodo, vse okoli njiju je radostno živelo, se smejalo in se veselilo življenja. Vesela sta bila tudi ona dva, menda najbolj vesela, ko sta si srečna še in še priznala resnično ljubezen.

Počasi sta se po ovinku bližala mestu. Kako je Pavlo vse zanimalo! To neznatno podeželsko mestoce, ki je bilo tako vsakdanje, je zdaj nankrat zaživelo, kajti mladenka je hotela vse vedeti. Za njo je bil ta kraj važen in zanimiv, saj je živel v njem njen izvoljenec. Zato ji je moral prav o vsem pripovedovati.

In pravil ji je in se sam čudil, da toliko ve o teh skromnih ulicah in o starinskih vodnjakih, ki so trebušasti postajali po kotih in ponujali svojo okrepčujočo vodo. Vse je v njem oživelo. Kar je čul iz pripovedovanja drugih, mu je hipoma vzniknilo v spomin in pravil ji je. Sam ni vedel, da ga je mesto sploh kdaj tako zanimalo in da je imelo tako zgodovino. Ni se spomnil, da je vse to vzdramila v njem ljubezen, saj je vse slišal le mimogrede in domneval, da je tudi mimogrede pozabil.

Mladenka ga je poslušala in kimala. Vsa je visela na njegovih ustnicah in se mu ljubeče smehljala. Še in še ga je spraševala zamaknjena v njegove besede, v njegov smeh in obraz. Da vse je na njem ljubila in vsaka njegova kretnja ji je bila nov dogodek.

Njemu pa ni zmanjkalo besed, vrele so mu iz duše, razmajane kipele, se razbistrile in strujile na dan.

Čutila je, da bi ga večno poslušala ter se zamaknjena vanj poglobila v brezbrežnost, v veselje.

Naposled je morala tudi sama pripovedovati. Odgovarjala mu je ljubeče in pripovedovala preprosto in iskreno, kakor je le samo ona znala.

Tudi on je hotel vse vedeti. V njeni govorici je užival, preteklost se je pred njim pojavila. Kraj prvega službovanja ga je zamamil, vse se je porajalo in zaživelo.

Kakor hitro je čas potekel, kakor blisk so minile kratke ure sestanka. Bilo jima je, da sta se sešla za bežno minuto, si samo stisnila roki in se morala že posloviti. In ko sta počasi odhajala iz mesta skozi gozdček, ter se obrnila proti postaji, je Andrej še enkrat obstal. Pogledal je svoji izvoljenki toplo v oči in jo spet ljubeče vprašal:

»Pavla! Ali sem res tako srečen? Ali res postaneš moja?«

»Da, večno tvoja postanem in ostanem, kajti duše ljudi, ki se res ljubijo, so večno združene! Veruj mi!«

Objela sta se.

Vlak je cdhajal.

Prometnik je spet stal na peronu. Pavla je slonela na oknu in mu ljubeče gledala v oči, ki so ji govorile o ljubezni in o svidenju. Že je zginil hlapen za ovinkom in Premk je ostal sam. Bilo mu je, da se je odtrgal od njega kos resničnega lepega življenja in da mora zato nazaj v trdo neusmiljeno vsakdanjost.

Resen in tih je vstopil v pisarno.

Preiskava.

»Čuvaj Smola je mrtev. Žena in njen ljubček sta ga sporazumno spravila na drugi svet. Kolar ga je ustrelil kakor psa.«

Ta novica je šla od ust do ust.

Nekateri, ki so ju natančneje poznali, so si šepetali vse različne stvari, vsak pa je bil radoveden, kako se bo to izteklo.

Kolar in Tina sta sedela vsak v svoji celici in pričakovala kazni.

Smolova je bila zelo potrta. V samotni ječi je pričela premišljevati svoje življenje in ljubezen. Ali je bila to resnična ljubav? Ali ni prevladovala samo strast? Da, ona je morda res ljubila svojega Mirka, saj je tako skrbela zanj in vedno je le mislila na njegov blagor. Toda on? Ne, on je pač ni ljubil! To si je zopet in zopet zatrdila, kadar se je spomnila, kako se je napram nji obnašal še prej, ko ni imela denarja.

In tega človeka je tako podpirala, čeprav ni maral zanjo? Kam jo je ta ljubezen zavela? Zaprta bo, zgubila bo mnogo premoženja, in morda bo celo usmrčena?

Kako se bo Kolar zagovarjal? Kaj bo izpovedal? Ali bo priznal, golo resnico in se zavzel zanjo ter povedal, da je popolnoma nedolžna? Morda bo valil krivdo tudi na njo, češ, naj jo kaznujejo, saj ga je premotila, ker se je z njim ljubimkala. Morda bo lagal in se skušal rešiti, saj se pač boji vislic! Da, lahko se pripeti, da bo predrzno trdil, da je vedno sama silila za njim in ga pripravila tako daleč, da je sklenil storiti stvari konec, češ, če bi ga bila pustila pri miru, bi ne bilo nikoli prišlo do tega in stari Smola bi še vedno lahko živel!

Med tem, ko so jo napadale slične misli in skrbi, je jela vidno slabeti, saj je zelo malo jedla in ni skoraj nič spala. Čeprav še ni bila dolgo zaprta, je zelo shujšala in čutila je, da bo resno zbolela, če pojde tako dalje.

Ko so njenega ljubimca ujeli, je spal prvo noč kakor ubit. Prebujen, je pričel premišljevati svoj zločin. Spočetka je čutil, da se še ne kesa svojega dejanja, v notranjosti mu je ležala nekaka duševna ohromelost. Goljufalo ga je, ker je upal, da bo po umoru lahko pobegnil v tujino. Ljubica bi mu bila seveda morala dati denar in kesneje sama priti za njim. Pa so tudi njo takoj zaprli in ničesar ni mogel ukreniti. Res, pravo smolo je imel, zdaj so ga pa še ujeli.

Sedel je za zidovi in čakal. Smrt! Druge rešitve ni našel, vsaj njemu se je videlo kaj drugega nemogoče. Morda dosmrtna ječa, tudi to bi bilo nekaj groznega! Tako mlad še, pa naj prebije vse žive dni v ječi in se odpove življenju in prostosti? Toda ne, saj bo usmrčen! Glava za glavo, življenje za življenje! Tako je včasih rekel sam, ko je slišal, da so kakega morilca pomilostili. Pa je postal sam morilec! Kako je vendar mogoče, da človek pride tako daleč in tako hitro globoko pade ter zdrkne iz tira poštenja v prepad zločinov? Komaj se je zavedel, pa je bil tak zločinec kakor so drugi ali še slabši! In umrl bo kakor ranjki Jakob in mnogo drugih. Ne, njegova smrt bo hujša, kajti obesili ga bodo, zdrav bo in pri zavesti, ko mu bo rabelj zadrnil zanjko okoli vratu. In potem bo mrtev. Ljudje se bodo topli za vrv, na kateri bo obvisel in jo med seboj prodali. Človek je res pravi resnični norec! Misel na vrv ga je zabegala še bolj, v duhu jo je zazrl kakor sivo-vijočo se kačo, bingljajočo nad njim.

Pričel je misliti na beg. Posrečilo se mu je splezati na visoko okno svoje celice. Ozrl se je, okoli in videl povsod sama poslopja, mrka, siva in sovražna so strmela vanj, kakor bi ga zasmehovala, ker jih opazuje in pričakuje od njih rešitve.

Počasi se je jel spraševati, zakaj se je pregrešil, zakaj je zakrivil zločin, saj je vendar moral le vedeti, da pride vse prej ali slej na dan. In bilo mu je, da se bo moral zaleteti z glavo v zid in poginiti od strahotne bolečine in jeze, ker se mu načrt ni posrečil.

Včasih je pričel nepričakovano besneti in divjati sem in tje po celici.

Ko pa se je nekoliko pomiril, je izbruhnil v krčevit jok. Šele iz tega joka se je v njegovi zakrknjeni duši pričelo porajati resnično kesanje in

spoznanje, da je storil krivico in zagrešil hud zločin, ker je umoril nedolžnega ter pač zaslužil težko kazen, ki ga mora doleteti.

Iz kesanja je v njem pognala žalost in strašna zapuščenost. Pričel je obupavati sam nad seboj, da si je često zaželel smrti, čeprav je tako silno trepetal pred njo.

*

Vdova Smolova je v preiskovalnem zaporu pričela Kolarja sovražiti, čeprav je bila sama šibka in grešna, ker ga je vedno priklepala na se. Zasovražila ga je le zavoljo umora. Če tudi ni marala svojega moža, ji je bila misel na uboj nekaj strašnega, česar si ni hotela misliti niti v sanjah.

Sodnik jo je zelo spretno zasliševal. Bil je še mlad gospod, majhne postave, prijaznega obraza in ostrih sivih oči. Živahno je hodil po sobi in spraševal osumljenko, jo skušal ujeti, pričel spet znova, se hote zapletal v protislovja, upajoč, da mu bo ženska nasedla in se sama zamrežila kakor muha v pajčevino.

Ker pa Tina neposredno res ni zakrivila ničesar, se je mirno in stvarno zagovarjala. Vse kar jo je sodnik vprašal, je takoj jasno odgovorila, ničesar ni olepšavala, ne skušala zamolčati.

In tako si je preiskovalni sodnik kmalu ustvaril jasno sliko o nji, ki je napravila zdaj videz, da ji je na vsem hudo, da bi ji pa ne bilo, če bi Kolar ne bil usmrtil njenega moža. Sodnik je spoznal, da je čuvajeve smrt porazno vplivala na njegovo ženo, ji zmrvila strasti in jo postavila pred zrcalo minljivosti, v katerega se je preplašeno zastrmela, nevedoča pomagati si.

Mirko Kolar je na sodnika napravil slab vtis. Zasliševal ga je hitro in hlastno ter se obenem spretno vračal na posameznosti in ni pozabil niti najmanjše malenkosti. Kakor s pinceto je brskal po duši storilca, skušal vse doživljati kakor je doživljal Kolar sam, gledati in dojeti z njim in ga potem zgrabiti ter mu vreči vso zlobo zločina v obraz.

Sodnik je bil moderen človek, toda ni spadal med površneže, ki jih je povojna doba zbruhnila na kupe. Bil je dušeslovec, znal je v človeku najti mnogo, česar se slednji sam večkrat ni zavedal.

Kolarja je pestil, fant ni niti vedel, kako se je izpovedoval in vse priznaval. Sicer ni nameraval ničesar zamolčati, toda ni si mislil, da bo vse povedal tako razgaljeno in resnično, da se je celo sam prestrašil, ko mu je zapisnikar še enkrat čital zapisnik in ga je mladenič le s težkim srcem podpisal.

Sodnik je zbiral dokaze, zasliševal priče in gradil stavbo zločina, ki naj bi se v vsej svoji strahoti pokazala gola in grozna vsem, ki bi ga morali soditi.

Ko je čutil, da iz osumljencev ne more iztisniti ničesar več, je pričel zasliševati oba skupaj.

Tina je sedela poleg Kolarja. Sram jo je bilo, da je morala biti zraven njega, zato je počenila prav na konec klopi, da je zijala med njima praznina. Hudo ji je bilo, da je morala zdaj skupno ž njimi prenašati sramoto, z njim ki je umoril njenega moža, pa so obdolžili tudi njo, da je kriva umora.

Tudi v Kolarju so odjenjale vse vezi, ki so ga še držale na njegovo ljubico. Ko sta sedla na klop in si trenutno pogledala v oči, sta oba začutila, da je med njima vse umrlo in da je čuvajeve smrt za vedno ugasnila divji ogenj strasti, ki ju je upropaščal in priklepal drugega k drugemu.

Morilec je vdovo prijazno pozdravil, krivično se mu je videlo, da bi je ne pogledal in ji ne privoščil prijazne besede, saj je bila zanj dobra, koliko mu je žrtvovala in kako ga je podpirala, ko je bil brez službe in kako je skrbela zanj.

V svojem srcu je že obračunal. Pri zaslišanju je vse povedal, zdaj je hotel tudi vpričo Tine še enkrat potrditi.

Sodnik, ki je upal, da se bosta izdala, da bo naposled vendar lahko naprtil tudi vdovi krivdo, si je moral priznati da je ona nedolžna.

Kolarju se je sploh zdelo neumno, da bi jo dolžil in obremenjeval, kajti prepričan je bil, da si s tem prav nič ne pomaga in jo samo spravi v nesrečo. Sam je zakrivil zločin, sam naj nosi posledice in prestane kazni, ki se je je tako bal, da je kar trepetal, kadar se je spomnil na njo.

In preiskovalnemu sodniku je vpričo ljubice vse priznal. Povedal je, kako se je spočetka v sebi boril, a potem podlegel skušnjavi, upajoč, da pregovori tudi Tino, ki ni hotela o zločinu ničesar slišati ter mu je strogo zapretila, da ga takoj zapusti, če bo kaj takega zakrivil. (Dalje prih.)

*

Vsebina: Requiem (str. 289). — Zadrugištvo in gospodarski humanizem (str. 290). — Železničarji, njihove zadrugi in kriza (str. 292). — Naš dom: Stanovanje (str. 295). — Kuhinja (str. 297). — Gospodinjstvo: Stezniki in pasovi (str. 298). — Vrt in cvetlice: Prezimovanje lončnice (str. 299). — Za okno (str. 301). — Zdravstvo: Histerija (str. 302). — Zakaj ženska drugače čustvuje kakor mož (str. 304). — Iz železničarske stroke: Železničarski muzej v Nürnbergu (str. 307). — Iz življenja in prirode: Nastanek in razvoj človeških ras (str. 310). — Zadrugiški vestnik (str. 314). — Leposlovje: Na tračnicah življenja (str. 315).

»Zadrugar« izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 24 Din, posamezna številka 3 Din. Naroča in reklamira se pri upravnemu odboru N. Z. U. D. Z., Ljubljana, Masarykova cesta, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Kolodvorska ulica št. 39. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani.

Kurivo

Na zalogi imamo dovolj zdravih in suhih bukovih drv. Naročila sprejemajo blagajne v prodajalnah. Založite se z njimi za zimo, dokler še traja lepo vreme.

Krompir = Gorenjski

Zadnji čas je, da se založite z njim preko zime. Kvaliteta je prvo-vrstna, cena nizka, prevoz pa bo mogoč le še kratek čas. Čim nastopi mraz, se bo cena krompirju dvignila; pošiljanje bo otežkočeno in bo šlo le na odgovornost člana. Naročila sprejemajo vse naše prodajalne.

Malinov sok

Članom priporočamo malinov sok brez sladkorja (lastni izdelek), iz katerega si lahko pripravijo gospodinje pristen malinovec. Dobite ga v naših prodajalnah v Ljubljani po ceni Din 7.— za kg.

»Naš čaj«

ki je sestavljen iz naših domačih želišč, je prav dobro in ceneno nadome-stilo za pravi ruski čaj, ker po okusu in aromi prav nič ne zaostaja za njim. »Naš čaj« dobite v vseh naših prodajalnah; zavitek z vsebino ca $\frac{1}{8}$ kg stane Din 7.—.

Esence za likerje

vseh vrst prodajamo v steklenicah po Din 5.—. Vsebina stekleničice za-dostuje za 2 l dobrega likerja, ki si ga lahko sami pripravite doma. Liter likerja Vas bo stal le ca Din 25.—. Navodila za izdelavo so nalepljena na stekleničicah.

»Sted regulator«

Vam donaša na obrestih letno 250%. Prihranite si z njim najmanj 30% kuriva ali Din 300.— letno; ako ne verujete, vprašajte svojo sosedo, ki Sted regulator že dolgo uporablja. Zadruga ima na zalogi vse velikosti po nizkih cenah.

Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic, r. z. z o. z v Ljubljani

Centrala: Ljubljana, Masarykova cesta 17, telefon št. 2241 in 2248.

Prodajalnice:	Ljubljana:	{	Glav. kol., Masarykova cesta 17, telefon št. 2248
		{	Gor. kol., Bleiweisova cesta 35, telefon št. 2641
	Maribor:	{	Koroški kol., Frankopanska cesta 34, telefon št. 2061.
		{	Glavni kol., Aleksandrova cesta 42 telefon št. 2825

Prodajamo samo članom.

CENIK št. 10

veljaven od 20. oktobra 1935

Zadruga si pridržuje pravico, objavljene cene med mesecem znižati, event. zvišati.

Na reklamacije se oziramo le
tako ob prejemu blaga!

Mlevski izdelki

Moka Ogg	kg	3'—
„ Og	„	3'—
„ št. 2	„	2'80
„ št. 5	„	2'65
„ št. 6	„	2'45
„ enotna	„	2'75
„ ajdova	„	4'25
„ koruzna	„	1'80
„ krmilna	„	1'65
„ ržena	„	2'75
Otrobi, koruzni	„	1'15
„ pšenični, debeli	„	1'60
„ „ drobni	„	1'50
Zdrob, kukvantin	„	2'75
„ koruzni	„	2'25
„ pšenični	„	3'25

Testenine

Domače

Fidelini	kg	6'25
Krpice	„	6'25
Makaroni	„	6'25
Polži	„	6'25
Rezanci	„	6'25
Špageti	„	6'25
Zvezdice	„	6'25

Jajčne

Makaroni	kg	8'50
Polži	„	8'50

Jajčne v kartonih

Makaroni	kg	9'50
Špageti	„	9'50
Jajnine vseh vrst	„	16'50
E. B. „ „	„	18'—

Riž

Carolina	kg	12'—
Ia	„	8'—
IIa	„	7'—

Deželni pridelki

Čebula, domača nova	kg	3'—
Češenj	„	10'—
Fižol, cipro	„	—'—
„ prepeličar	„	—'—
Grah, zelen	„	12'50
Ješprenj	„	3'50
Ješprenjček	„	7'50
Kaša	„	4'—
Koruzna, debela	„	1'50
„ drobna	„	1'85
Krompir novi	„	dnevna cena
Kostanj	„	2'—
Leča, Ia	„	12'50
Leča, IIa	„	5'50
Piča za kure	„	2'—
Ptičja hrana	„	8'—
Zelje, kislo	„	3'—
Zelje v glavah	„	—'85

Sadje južno, sušeno in sveže

Hruške, suhe	kg	6'—
Rozine, Ia	„	14'—
Rozine, IIa	„	11'—
Cvebi	„	12'—
Grozdiči (vamperli)	„	12'—
Slive, suhe, bosanske	„	8'75
Dateljni	kart.	—'—
Fige, dalmatinske	kg	5'—
„ v vencih	„	7'—
Jabolka	„	1'50-2'50
Lešniki, tolčeni	kg	32'—

Limone	kom.	1'—
Mak, plavi	kg	14'—
Mandeljni, Ia	„	44'—
Mandeljni, IIa	„	27'—
Orehi, celi	„	8'—
Orehova jedrca	„	26'—
Pomaranče	kom.	—'—
„	„	—'—
Rožiči, celi	kg	5'50
Rožičeva moka	„	5'50

Sladkor

Kocke	kg	15'—
Sipa, drobna	„	13'—
„ debela	„	13'10
V prahu	„	15'—
Bonboni	„	25'—
„ Fourres, Ia	„	40'—
„ „ IIa	„	30'—
Bonboniere po velikosti	kom.	—'—
Kandis	kg	23'—
Margo slad	„	44'—
Šumeča limonada	kom.	1'—

Sol

Fina	kg	4'—
Morska	„	2'75
Namizna	„	3'—

Kava

Perl	kg	76'—
Portoriko	„	76'—

Napolitanke, dolge . . .	kom.	1'—
" " " " " "	zav.	15'—
Oblati . . . " " " "	"	15'—
Otroški piškoti . . . " " " "	"	15'—
Ovomaltine, mala . . .	doza	13'—
" srednja . . . " " " "	"	32'—
" velika . . . " " " "	"	56'—
Paradižniki, $\frac{1}{5}$ kg . . .	"	4'50
" $\frac{1}{2}$ " . . . " " " "	"	9'—
Sir, Chalet, Ia . . .	kom.	3'—
" " Ila . . . " " " "	"	1'50
" " Ila . . . " " " "	škatl.	7'—
" emendolski, Ia . . .	kg	25'—
" Parmezan . . . " " " "	"	75'—
" stiški . . . " " " "	"	22'—
" trapistovski . . . " " " "	"	20'—
" liptavski . . . " " " "	"	30'—
Soda, jedilna . . . " " " "	"	14'—

Pudingi in pecilni praški

Božanska jed . . .	zav.	5'—
Citronin prašek za puding . . .	"	2'50
Čokoladne jedi . . .	"	4'20
Čokoladna krema . . .	"	3'50
Čokoladni prašek za puding . . .	"	2'80
Makronin prašek za puding . . .	"	4'20
Malinov prašek za puding . . .	"	2'50
Mandeljevi prašek za puding . . .	"	2'50
Pecilni prašek . . .	"	1'—
Pripomoček za vkuhanje . . .	"	2'—
Rdeči zdrob . . .	"	3'50
Rumenilo . . .	"	1'—
Vanilijeva krema . . .	"	3'—
Vanilijin prašek za puding . . .	"	2'50
Vanilin sladkor . . .	"	1'—
Zmes za šartelj . . .	"	12'—

Dišave

Cimet, cel in zmlet . . .	zav.	3'—
Ingver . . .	"	3'—
Janež . . .	"	2'50
Kamilce . . .	kg	30'—
Klinčki (žbice), celi in zmleti . . .	zav.	2'50
Korjander . . .	"	2'50
Kumna . . .	"	2'50
Lavorjevo listje . . .	"	1'—
" zrnje . . .	"	1'—
Majaron . . .	kg	64'—
Muškatov cvet . . .	zav.	3'—
Muškatovi orehi . . .	kom.	—50
Paprika, huda . . .	zav.	3'—
Paprika, sladka . . .	"	3'—
Piment, cel in mlet . . .	"	2'50

Poper, " " " " " "	zav.	3'—
Vanilija v šibkah . . .	kom.	1'75
Žafran . . .	zav.	—75

Tekočine

Kis za vlaganje . . .	l	3'—
Kis, nav., dvojno močni . . .	l	3'—
" vinski . . .	"	4'50
Olje, bučno . . .	"	11'—
" italijansko . . .	"	18'—
" namizno . . .	"	12'—
" olivno . . .	"	16'—
Francosko žganje, mala . . .	stekl.	10'—
" " srednja . . .	"	24'—
" " velika . . .	"	48'—
Brandy, à 0'17 l . . .	"	—
" " 0'35 l . . .	"	32'—
" " 0'70 l . . .	"	52'—
Liker, Florijan, grenki . . .	l	42'—
" " sladki . . .	"	42'—
" Pelinkovec . . .	"	36'—
" razni . . .	"	38'—
Rum Ia, à $\frac{1}{2}$ l . . .	stekl.	34'—
" Ia, " 1 " . . .	"	58'—
" Ila, " $\frac{1}{2}$ " . . .	"	20'—
Esenca za liker . . .	"	5'—
Rumova esenca . . .	"	8'—
Žganje, borovničar, à $\frac{1}{2}$ l . . .	"	22'—
" brinjevec, " $\frac{1}{2}$ " . . .	"	18'—
" hruševce, " $\frac{1}{2}$ " . . .	"	18'—
" slivovka, " $\frac{1}{2}$ " . . .	"	18'—
" tropinovec, " $\frac{1}{2}$ " . . .	"	18'—
Vino, belo, štajersko . . .	l	12'—
" cviček . . .	"	11'—
" belo, dalmatinsko . . .	"	8'—
" črno, " " " " " "	"	8'—
" Opolo . . .	"	8'—
" Prošek . . .	"	20'—
" Vermut . . .	"	26'—
Malinovec, à $\frac{1}{2}$ l . . .	stekl.	14'—
" odprti . . .	kg	18'—
Radenska voda $\frac{14}{10}$ l . . .	stekl.	7'—
" " $\frac{1}{2}$ l . . .	"	3'50
Rogaška " $\frac{14}{10}$ " . . .	"	7'—
" " Donati 1 l . . .	"	6'50
Grenka voda Fr. Jožefova . . .	"	12'—
" " Palma . . .	"	10'—

Potrebščine za perilo

Mila

Benzit . . .	zav.	5'—
Hubertus, sivo . . .	kg	9'—
" navadno . . .	"	10'—
" terpentin . . .	"	12'—
Merima . . .	"	11'—
Sunlight . . .	zav.	4'—
Schicht, navadno . . .	kg	11'—
" terpentin . . .	"	13'—
Zlatorog, navadno . . .	"	10'—
" terpentin . . .	"	12'—
Pralni praški		
»Ena«, milne luske . . .	kg	28'—
»Henko« soda . . .	zav.	3'—
Lux . . .	vel.	4'50

Perion . . .	zav.	4'50
Persil . . .	"	6'—
Radion . . .	"	5'25
Snežinka . . .	"	4'50
»Tric«, soda . . .	"	3'—
Ženska hvala . . .	"	2'50
Radost peric . . .	"	2'50

Druge potrebščine

Soda za pranje . . .	kg	1'75
Lug . . .	"	3'50
Boraks . . .	zav.	2'50
" carski . . .	škatl.	5'75
Škrob rižev . . .	"	5'—
" " " " " " " "	zav.	1'50
Plavilo v kockah . . .	"	2'50
Plavilni papir . . .	"	1'50
Pralni stroji, leseni, mali . . .	kom.	13'—
" " " " " " " "	vel.	14'—
" " " " " " " "	pločev. mali	16'—
" " " " " " " "	vel.	18'—
Vrvi za perilo . . .	15 m	Cene po kvaliteti
" " " " " " " "	20 "	
" " " " " " " "	25 "	
" " " " " " " "	30 "	
" " " " " " " "	35 "	
" " " " " " " "	40 "	

Obešalniki za sušenje perila . . .	"	20'—
Ščipalke za perilo . . .	kom.	—50

Toaletni predmeti

Milo, Favorit . . .	kom.	8'—
" Glycerin . . .	"	4, 9
" kopalno . . .	mali	—
" " " " " " " "	vel.	12'—
" Ideal . . .	"	15'—
" Karbol . . .	"	4'—
" mandeljnov . . .	"	6'—
" Marija . . .	"	10'—
" Oliva . . .	mali	4'—
" " " " " " " "	vel.	7'50
" domače . . .	"	3'—
" Osiris . . .	"	6'—
" otroško . . .	"	8'—
" za roke . . .	"	4'50
" Spelek . . .	"	10'—
" za britje Ia . . .	"	8'—
" " " " " " " "	Ila . . .	3'—
Cimean, zobna krema tuba . . .	"	6'50
Chlorodont, " " " " " "	"	6'50
Doromat, " " " " " "	"	7'50
Kalodont " " " " " "	"	6'50
Odol . . .	mala stekl.	22'—
" " " " " " " "	sred.	35'—
" " " " " " " "	vel.	65'—
Olje, orehovo, pristno . . .	"	10'—
Olje za solnčenje in ma-	"	
sažo . . .	"	8'—
Ustna voda Cimean . . .	"	18'—
" " Elida . . .	"	20'—
Kolonska voda mala . . .	"	13'—
" " velika . . .	"	24'—
Esenc za kolonsko vodo . . .	"	16'—
Krema za kožo Cimean . . .	doza	10'—
" " " " " " " "	Elida . . .	tuba 12'—

Nivea krema	doza 10'—
Uran „	doza 10'—
Parfum	stekl. 16'—
Puder Elida	škatl. 10'—
Vazelin „	doza 4'50-6'—
Šampon „	zav. 3'—

Potrebščine za čevlje

Krema, črna	mala škatl. 5'—
„ „	sred. „ 7'—
„ „	vel. „ 12'—
„ rujava	5'—
„ rumena	5'—
„ bela	5'—
Mast za čevlje, črna	4'—
„ „ „ rujava „	4'—
Belin	zav. 2'—
Olje za mazanje podptatov	stekl. 8'—
Krtače za blato	kom. 4'—
„ „ mazanje	1'50
„ „ svetljenje	12'—
Vezalke, črne, kratke	par 1'25
„ „ srednje „	1'25
„ „ dolge „	1'50
„ rujave, kratke „	1'—
„ „ srednje „	1'25
„ „ dolge „	1'50
„ usnjene, črne „	2'—
„ „ rujave „	2'—

Razno

Brusači	kom. 13'—
Celofan, papir	zav. 3'50
Čistilo za parkete	mala doza 12'—
„ „ „	vel. „ 24'—
Črnilo	stekl. 3'—
Flit	mala doza 16'—
„ „ „	vel. „ 29'—
„ s škropilko	kart. 51'—
„ škropilka	kom. 22'—
Grafit	„ 50'—
Hobby, prašek	zav. 5'—
Hranilniki	kom. 40'—
Kadilo	kg 30'—
Kladiva za meso	kom. 12'—
Kolesa, »Šampion«	1400'—
„ »Westa«	1500'—
„ »Zenit«	1500'—
„ ženska, po naroč.	—'—
Krtače za obleko	16-20'—
„ „ parkete	27'—
„ „ ribanje	4'—
„ „ roke	2'50
„ „ „ dvostr.	5'—
„ „ zobe, male	8'—
„ „ „ velike	12'—
»Mali sadjar«	knjiga 5'—
»Mali vrtnar«	5'—
Metle, male	8'—
„ velike	11'50

Metlice, otroške	kom. 5'50
„ „ za obleko	6'—
„ „ posodo	1'50
Morska trava Ia	kg 4'—
Muholovci	kom. 1'—
Nagrobne lučke	kart. 11'—
Nagrobne lučke v keram. lončkih	kom. 4'—
Nočne lučke	škatl. 2'—
Obešalniki, mali	kom. 2'50
„ „ veliki	15'—
Olje za šivalne stroje	stekl. 4'—
Omela, bombažna	kom. 32'—
„ mala	12'—
„ za parkete	24'—
Ominol	2'50
Pasovi, usnjeni	8'—
Pasta za peči	škatl. 3'—
Peharji, srednji	kom. 4'—
„ „ veliki	4'50
Poresniki	1'50
Pergament papir	pola 1'—
Pesek za email posodo	zav. 1'—
„ „ „	1'50
„ „ „	2'—
„ „ alum. „	3'25
Pile, trioglate, male	kom. 4'50
„ „ „ srednje „	5'—
„ „ „ velike „	5'50
„ „ plošate, male	9'50
„ „ „ srednje „	11'—
„ „ „ velike „	13'—
Platnene vrečice, male	6-7
„ „ „ srednje „	12'—
„ „ „ velike „	16'—
Frašek za čiščenje oblek	zav. 10'—
„ „ „ zlata	3'25
„ „ „ in srebra	3'25
Prazne pušice	kom. 5, 10
Predpražniki Ia	14'50 do 60
„ „ „ IIa	10'—
„ „ „ IIIa (slama) „	4'—
Priljatelj gospodinj (za šte- dlnik)	170'—
Rahljači, brez ročaja	12'—
„ „ z ročajem	15'—
Sidol	doza 5'50
Svitol	4'80
Solnice, lesene	kom. 9'—
Stručnice, male	6'—
„ „ „ srednje „	7'—
„ „ „ velike „	8'—
Sukanec, bel, črn	4'50
št. 10-12	valj. 3'50
„ 16-36	3'50
„ 40-60	2'75
Eveče, dolge	zav. 7'—
„ „ „	kom. 1'20
„ „ „ kratke	zav. 7'—
„ „ „	kom. —'70
Svinčniki, navadni	1'50
„ „ tintni	3'50
Šivanke	zav. 1'50

Šmirkovo platno, belo	pola 1'50
„ „ „ sivo „	2'—
Sparklet steklenice	kom. 150'—
„ „ „ patroni, polni „	4'—
„ „ „ prazni „	2'50
Sted Regulator obroči:	
160-220 mm	80'—
230-270 „	100'—
280-300 „	120'—
Sted Regulator plošče:	
18×12 col	150'—
21×12 „	160'—
24×12 „	170'—
Tepači, mali	8'—
„ „ „ srednji „	13'—
„ „ „ veliki „	18'—
Thermid stekl. in vložki	po vel.
Umetno gnojilo	kg 2'—
Vim	zav. 2'50
Vozički za prevoz živil	kom. 320'—
Vžigalice	zav. 10'—
„ „ „	škatl. 1'—
Zobotrebci	zvez. 0'50
Žlice, navadne, jedilne	kom. 3'—
„ „ „ kavne „	2'—
„ „ „ alpaka, jedilne „	13'50
„ „ „ desertne „	12'—
„ „ „ kavne „	7'—
„ „ „ jed., krom. „	14'—
„ „ „ kav., „	7'25
Vilice, navadne	9-13
„ „ „ alpaka	13'50
„ „ „ kromirane „	14'—
Noži, navadni	10-13
„ „ „ alpaka	23'—
„ „ „ kromirani „	23, 27

Kurivo

Drva, bukova, cela	Po dnevni ceni
„ „ „ žagana	
„ „ „ mehka, v kolob.	
Premog, trboveljski, kosovec	Po dnevni ceni
Dovoz se pri kurivu posebej zaračuna.	

Vsak četrtek ali petek sveže morske ribel

Velika izbira manufakture, perila, nogavic, rokavic, galanterijskega blaga, dežnikov, klobukov in preprog. Emajlirana kuhinjska posoda, vse vrste porcelana, stekla i. t. d.

Vpeljali smo prodajo dišav v ličnih, pločevinastih dozah (vsipalnikih) po Din 3.— za komad. Pri bodočem naročilu popra, paprike sladke ali cimetla Vas bomo postregli z omenjenimi dozami.